

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО ВИДАЧУ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ У СПРАВАХ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ОГЛЯД НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

**Проект Ради Європи «Стамбульська конвенція:
інструмент для посилення боротьби
з насильством стосовно жінок
та домашнім насильством в Україні»**

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПРАВ
ПРО ВИДАЧУ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПISУ
У СПРАВАХ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА:
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ
ТА ОГЛЯД НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ**

**Проект Ради Європи
«Стамбульська конвенція:
інструмент для посилення боротьби
з насильством стосовно жінок
та домашнім насильством в Україні»
(2018-2020)**

**Національна експертка:
Тамара Бугаєць**

*Погляди, висловлені в дослідженні,
належать автору і не обов'язково
відображають позицію Ради Європи
Усі права захищені.*

*Запити на отримання дозволу
на відтворення або переклад
цієї публікації або будь-якої
її частини у будь-якій формі
або будь-якими засобами
необхідно надсилати
до Директорату Комунікацій
Ради Європи
(F-6775 Strasbourg Cedex
or publishing@coe.int).*

*З іншими запитамі стосовно
цієї публікації Звертайтесь
до Департаменту з питань
людської гідності і гендерної рівності
Генерального Директорату
з питань демократії.*

*Верстка та макетування:
Володимир Ямчинський,
Антон Осьмак
Київ, Україна*

Фото обкладинки: Shutterstock

*© Рада Європи, жовтень 2020
Надруковано Радою Європи*

Зміст

СКОРОЧЕННЯ ТЕРМІНІВ	6
ВСТУП	7
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	9
НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СПРАВАХ ПРО ВИДАЧУ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПІСУ	13
СТАНДАРТИ КОНВЕНЦІЇ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК І ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ТА БОРТЬБУ З ЦИМИ ЯВИЩАМИ (СТАМБУЛЬСЬКА КОНВЕНЦІЯ)	23
СТАНДАРТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	27
АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	37
ВИСНОВКИ	59
РЕКОМЕНДАЦІЇ	79
ПРИМІТКИ	85
ДОДАТКИ	95
Додаток 1. Загальна кількість ухвалених судових рішень судів першої інстанції з січня 2018 року по серпень 2019 року по кожній області, що стали предметом аналізу в ході дослідження:	95
Додаток 2. Результати інтерв'ю суддів	96
Додаток 3. Список рішень ЄСПЛ, що стосуються справ домашнього насильства	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99

Скорочення термінів

ЄКПЛ	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄС	Європейський союз
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
Закон № 2229-VIII	Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»
КК України	Кримінальний кодекс України
КМУ	Кабінет міністрів України
КПК України	Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
СК України	Сімейний кодекс України
ССД	Служба у справах дітей
Стамбульська конвенція	Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України
ЦССДМ	Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

Вступ

Дослідження «Судовий розгляд справ про видачу обмежувального припису у справах домашнього насильства: міжнародні стандарти та огляд національної практики» буде корисним для ознайомлення суддям, помічникам суддів та кандидатам на посаду суддів, так само адвокатам, прокурорам, поліцейським, працівникам безоплатної правової допомоги, представникам органів опіки та піклування та служб у справах дітей, та особам, які мають намір подати заяву до суду про видачу або продовження обмежувального припису до суду.

Дане дослідження покликане надати розуміння міжнародних стандартів що стосуються обмежувальних приписів, зокрема, практики Європейського суду захисту прав людини по справам зазначеної категорії. Так само дослідження містить аналіз національної судової практики судів першої інстанції, за критеріями, що визначені у методології, аналіз постанов судів апеляційної та касаційної інстанції, загальні висновки та рекомендації задля підвищення ефективності застосування суддями такого спеціального заходу щодо протидії домашньому насильству, як обмежувальні приписи.

Окрема частина дослідження складає додатки, які містять інформацію щодо: (1) загальної кількості ухвалених судових рішень судів першої інстанції за період січень 2018 року - серпень 2019 року по кожній області, (2) результати інтерв'ю суддів, та (3) список рішень ЄСПЛ, що стосуються справ домашнього насильства.

Це дослідження розроблено в рамках Проекту Ради Європи [«Стамбульська конвенція: інструмент для посилення боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством в Україні»](#).

Методологія дослідження

Предметом моніторингу стали судові рішення у справах про видачу та продовження обмежувального припису, що були ухвалені у період з січня 2018 року по серпень 2019 року, загалом:

- 568 рішень судів першої інстанції;
- 135 рішень апеляційної інстанції;
- 16 рішень касаційної інстанції.

Варто зазначити, що самі судові рішення внесено до Єдиного державного реєстру судових рішень некоректно. Зокрема, судові рішення розміщені за такими категоріями: «Цивільні справи; Інші справи», «Цивільні справи; Позовне провадження; Спори, що виникають із житлових правовідносин; Спори, що виникають із житлових правовідносин про виселення», «Цивільні справи; Окреме провадження; Спори, що виникають із сімейних правовідносин», «Цивільні справи; Окреме провадження; Справи, що виникають із сімейних правовідносин; Справи, що виникають із сімейних правовідносин встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя», «Цивільні справи; Окреме провадження; Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення», «Цивільні справи; Позовне провадження; Спори про спадкове право».

Вибірка судових рішень, була здійснена у «ручному режимі» за пошуковими словами «обмежувальний припис домашнє насильство» пропорційно по регіонам України, за виключенням тих регіонів, які непідконтрольні Україні (частина Луганської та Донецької областей, так само Автономна Республіка Крим та м. Севастополь).

Детально було проаналізовано:

- 250 судові рішення першої інстанції;
- 45 постанов апеляційної інстанції;
- 5 постанов касаційної інстанції.

Рішення суду першої інстанції було проаналізовано за наступними критеріями:

- категорія особи, яка звернулася із заявою про видачу обмежувального припису;
- стать заявника та заінтересованої особи;
- строки винесення судового рішення;
- участь заявника та заінтересованої особи під час розгляду заяви про видачу обмежувального припису у суді;
- обставини та докази, на які посилався заявник у заяві, що на його думку свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису;
- заходи тимчасового обмеження, які були застосовані судом до заінтересованої особи, у випадку задоволення заяви про видачу обмежувального припису повністю або частково;
- ризики, які були враховані судом при винесенні рішення;
- термін на який був виданий обмежувальний припис;
- інформування судом уповноважену особу у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та орган національної поліції про задоволення або часткове задоволення заяви про видачу обмежувального припису;
- підстави відмови судом у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису;

Постанови апеляційної та касаційної інстанцій аналізувались з точки зору вивчення та узагальнення судової практики судів вищого рівня у справах про видачу та продовження обмежувальних приписів.

Дане дослідження охоплює аналіз національної судової практики про видачу та продовження суддями обмежувальних приписів в рамках цивільного провадження та не охоплює аналіз практики винесення поліцейськими термінових заборонних приписів та судової практики щодо їх оскарження, так само винесення суддями обмежувальних заходів в рамках кримінального провадження.

Питання обмежувальних приписів регулюється ст. 53 Стамбульської конвенції. Зокрема, даним положенням встановлюється обов'язок держави «вжити необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб належні обмежувальні або захисні приписи були доступними для жертв усіх форм насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції». Відповідно, ч. 2 зазначеної статті встановлює мінімальні стандарти, яким мають відповідати обмежувальні приписи, а саме:

- обмежувальні приписи мають бути доступними для невідкладного захисту та без покладення неналежного фінансового або адміністративного тягаря на постраждалу особу;
- обмежувальні приписи мають бути виданими на певний період або до їхньої зміни чи зняття;
- у разі необхідності обмежувальні приписи мають бути виданими на основі *ex parte*, що має негайну дію;
- обмежувальні приписи мають бути доступними незалежно від наявності іншого правового провадження або на додаток до нього;
- обмежувальні приписи мають бути дозволені для представлення в подальшому правовому провадженні.

Окрім відповідності перерахованим стандартам, ст. 53 Стамбульської конвенції також вимагає, щоб у випадку порушення обмежувальних приписів, застосовувались ефективні, пропорційні та переконливі кримінальні або інші юридичні санкції.

Національне законодавство у справах про видачу та продовження обмежувального припису

7 січня 2018 року набув чинності Закон України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який вперше в Україні, на національному рівні визначив обмежувальний припис стосовно кривдника одним із спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству, що видається судом строком до шести місяців. Ці зміни є дуже позитивними, оскільки покликані у першу чергу забезпечити безпеку особі, яка страждає від домашнього насильства та протиправних дій кривдника. Час, на який суд виносить обмежувальний припис може бути використаний постраждалою особою для отримання різних видів соціальних послуг, психологічної та медичної допомоги. Так само, постраждала особа може звернутись за юридичною підтримкою.

Відповідно до ст. 26 Закону № 2229-VIII, обмежувальний припис стосовно кривдника передбачає застосування одного чи декількох заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладання на нього обов'язків, а саме:

- заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
- усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
- обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
- заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
- заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу

особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;

- заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

«Враховуючи положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», обмежувальний припис за своєю суттю не є заходом покарання особи (на відміну від норм, закріплених у КУпАП та КК України), а є тимчасовим заходом, виконуючим захисну та запобіжну функцію і направленим на попередження вчинення насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, з огляду на наявність ризиків, передбачених вищезазначеним законом, до вирішення питання про кваліфікацію дій кривдника та прийняття стосовно нього рішення у відповідних адміністративних або кримінальних провадженнях».

**Витяг з рішень судів про видачу та
продовження обмежувального припису**

Такої позиції дотримуються деякі судді, зазначаючи її у судових рішеннях. Разом з тим, судова практика показала, що притягнення кривдника до адміністративної та/або кримінальної відповідальності має першочергове значення для задоволення заяви про видачу обмежувального припису, оскільки є доказом того, що кривдник вчинив домашнє насильство. Часто, судді відмовляють постраждалій особі у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису, посилаючись на те, що особа не притягувалась до адміністративної та/або кримінальної відповідальності, а тому не може вважатись «беззаперечним кривдником» на думку суду. Суді ставлять на перше місце принцип презумпції невинуватості кривдника на протигагу безпеці постраждалої особи та її праву не страждати від домашнього насильства, нехтуючи при цьому основними засадами запобігання та протидії домашньому насильству, що зазначені у ст. 4 Закону № 2229-VIII, зокрема:

- гарантування постраждалим особам безпеки та захисту основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканість, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;

- належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- врахування непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства;
- повага та неупереджене і небайдуже ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів та безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку.

Суди, є одним із суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, тому судді так само мають дотримуватись відповідних засад, приймаючи рішення у справах, що стосуються домашнього насильства, у тому числі при розгляді заяви про видачу та продовження обмежувального припису.

Закон № 2229-VIII зумовив внесення змін до ЦПК України, який було доповнено главою 13 «Розгляд судом справ про видачу і продовження обмежувального припису» до IV Розділу «Окреме провадження» та статтями 350¹ – 350⁸. Заява про видачу або продовження обмежувального припису розглядається судом у порядку окремого провадження за визначеною процедурою.

Сторонами у справі є:

- заявник;
- заінтересована особа¹.

Підсудність

Заява про видачу обмежувального припису подається до суду за:

- місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала від домашнього насильства;

- за місцезнаходженням закладу, що належить до загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб якщо зазначена особа перебуває у закладі.

Хто може бути заявником

Заяву про видачу обмежувального припису можуть подати:

- особа, яка постраждала від домашнього насильства або її представник;
- батьки та інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини;
- орган опіки та піклування в інтересах дитини, яка постраждала від домашнього насильства;
- опікун, орган опіки та піклування в інтересах недієздатної особи, яка постраждала від домашнього насильства.

Хто є заінтересованою особою

Заінтересованими особами у справах про видачу обмежувального припису є:

- особи, стосовно яких подано заяву про видачу обмежувального припису;
- інші фізичні особи, прав та інтересів яких стосується заява про видачу обмежувального припису;
- органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах їх компетенції².

Зміст заяви про видачу обмежувального припису

Зміст заяви про видачу та продовження обмежувального припису має відповідати вимогам ст. 350-4 ЦПК України. Так, окрім формальних вимог – зазначення найменування суду, до якого подається заява та інформації про сторін, в заяві має бути зазначено:

- обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та
- докази, що їх підтверджують (за наявності)³.

У разі неможливості надати докази до заяви може бути додано клопотання про їх витребування. Так само суд може витребувати докази за власною ініціативою аналізуючи заяву заявника або свідчення сторін.

Розгляд справи

Справа про видачу обмежувального припису розглядається судом за участю заявника та заінтересованих осіб, неявка належним чином повідомлених яких, не перешкоджає розгляду справи про видачу обмежувального припису. У разі якщо участь заявника становить загрозу подальшої дискримінації чи насильства для нього, справа може розглядатися без його участі.

Суд повідомляє учасників справи телефонограмою, телеграмою, засобами факсимільного зв'язку, електронною поштою або повідомленням через інші засоби зв'язку (зокрема мобільного), які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику, що відповідає вимогам ч. 9 ст. 128 ЦПК України. Так само, заінтересована особа може бути викликана судом через оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України, яке повинно бути розміщене не пізніше 24 годин до дати відповідного судового засідання. З опублікуванням оголошення про виклик особа вважається повідомленою про дату, час і місце розгляду справи (ч. 11 ст. 128 ЦПК України).

Доступ до правосуддя

Доступ до правосуддя включає в себе розгляд заяви у визначений строк, можливість звернутися до суду без сплати судового збору, а так само отримання безкоштовної юридичної допомоги.

Відповідно до ч. 2 ст. 350-5 ЦПК України, суд має розглянути справу про видачу обмежувального припису не пізніше 72 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду.

Відповідно до п. 12-1 ч. 2 ст. 3 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року за № 3674-VI, заявник звільнений від сплати судового збору за подання заяви про видачу обмежувального припису. Судові витрати, пов'язані з розглядом справи про видачу обмежувального припису, відносяться на рахунок держави.

Окрім цього, відповідно до ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02 червня 2011 року за № 3460-VI, особа, яка постраждала від домашнього насильства має право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги, що включає в себе:

- здійснення представництва інтересів осіб в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- складення документів процесуального характеру.

Судове рішення

За результатами розгляду заяви про видачу обмежувального припису, суд ухвалює рішення про задоволення заяви або про відмову в її задоволенні. У разі задоволення заяви суд видає обмежувальний припис у вигляді одного чи декількох заходів тимчасового обмеження прав особи, яка вчинила домашнє насильство, передбачених ч. 2 ст. 26 Закону №2229-VIII. Обмежувальний припис, виданий судом стосовно дитини (особи, до 18 років) не може обмежувати право проживання (перебування) дитини у місці свого постійного проживання (перебування), що є гарантією захисту майнових прав дітей.

Суд може видати обмежувальний припис на строк від одного до шести місяців. За заявою осіб, визначених статтею 350-2 ЦПК України, обмежувальний припис може бути продовжений судом на строк не більше шести місяців після закінчення строку, встановленого рішенням суду.

Рішення суду про видачу обмежувального припису підлягає негайному виконанню, а його оскарження не зупиняє його виконання.

Оцінка ризиків

Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків (ч. 3 ст. 26 Закону №2229-VIII). Самої форми оцінки ризиків, якою можуть користуватись судді, не прийнято. Однак, при оцінюванні випадку домашнього насильства судді можуть орієнтуватись на міжнародні стандарти та кращі практики щодо цього⁴.

Разом з тим, відповідно до абз. 2 п. 5 розділу I «Загальні положення» Наказу Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 за № 369/180 «Про проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства», уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству можуть використовувати результати оцінки ризиків під час застосування заходів протидії такому насильству відповідно до Закону України «Про запобігання та протидії домашньому насильству». Так само цінністю відповідної оцінки ризиків домашнього насильства, яку складають уповноважені працівники органів національної поліції є те, що вона оцінює випадок майже одразу після його вчинення.

Вручення копій рішень суду

Копії повного рішення суду вручаються учасникам справи, які були присутні у судовому засіданні, негайно після проголошення такого рішення. Учасникам справи, які не були присутні у судовому засіданні, копія рішення суду надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення негайно, але не пізніше наступного дня з дня ухвалення рішення.

Інформування зацікавлених суб'єктів

У справах про видачу або продовження обмежувального припису важливим є інформування інших суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству про прийняті судом рішення з метою забезпечення подальшої роботи як з постраждалою особою, так і з кривдником. Відповідно до ч. 2 ст. 350-8 ЦПК України: *«про видачу або продовження обмежувального припису суд не пізніше наступного дня з дня ухвалення рішення повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) заявника для взяття особи, стосовно якої видано або продовжено обмежувальний припис, на профілактичний облік, а також районні, районні у містах Києві і Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад за місцем проживання (перебування) заявника».*

Орган Національної поліції України, отримавши відповідне рішення суду, має поставити кривдника на профілактичний облік та забезпечити контроль за поведінкою кривдника за місцем проживання (перебування) та проведення з ним профілактичної роботи з метою недопущення скоєння повторних фактів домашнього насильства, що відповідає вимогам Наказу МВС від 25.02.2019 року № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України».

Так само, відповідно до п. 33 Постанови КМУ від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі», про видачу або продовження обмежувального припису суд не пізніше однієї доби з дня ухвалення рішення інформує районні, районні у мм. Києві і Севастополі держадміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад, за місцем проживання (перебування) заявника. У

свою чергу, отримавши відповідне рішення суду, уповноважений орган у сфері запобігання та протидії домашньому насильству враховує застосовані судом заходи тимчасового обмеження прав особи під час підготовки або коригування програми для постраждалої особи. Так само, уповноважений орган у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, отримавши від суду відповідну інформацію про постраждалу особу зможе зробити оцінку потреб постраждалої особи та надати їй необхідну підтримку та допомогу.

Контроль за виконанням обмежувального припису

Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 10 Закону №2229-VIII, до повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії, у тому числі за виконанням обмежувального припису. Разом з тим, жодним чинним нормативно-правовим актом України не передбачено у який саме спосіб уповноважений підрозділ органів Національної поліції України має здійснювати цей контроль та що власне включає в себе цей контроль. На жаль, відсутність чіткого алгоритму дій призводить до того, що на практиці уповноважені працівники не здійснюють контролю зовсім та відповідна норма носить декларативний характер.

Виконання рішення суду про обмежувальний припис

Відповідно до українського законодавства, примусове виконання судових рішень, як завершальна стадія судового провадження, покладено на органи державної виконавчої служби, що входить до ланки Міністерства юстиції України та у передбачених законом випадках на приватних виконавців. Однак, державні або приватні виконавці не включені до переліку суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а тому не можуть відповідно до норм діючого законодавства здійснювати примусове виконання рішень судів про видачу або продовження обмежувальних приписів і на практиці відмовляють постраждалим особам у здійсненні примусового виконання відповідних рішень судів посилаючись на Закон України «Про виконавче провадження» від 02 червня 2016 року за № 1404-VIII, у якому відсутні відповідні норми, які б визначали їх повноваження. В цій частині українське законодавство потребує змін.

Невиконання обмежувального припису

Стаття 3901. Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників

Умисне невиконання обмежувальних заходів, передбачених [статтею 91-1](#) цього Кодексу, або умисне невиконання обмежувальних приписів, або умисне ухилення від проходження програми для кривдників особою, щодо якої такі заходи застосовані судом, - караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до двох років.

Відповідні зміни до КК України були внесені на підставі Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06 грудня 2017 року № 2227-VIII, хоча самі зміни набули чинності з 11 січня 2019 року.

Стандарти Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція)

До прийняття Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) головним документом Ради Європи, в якому регулювалось питання протидії домашньому насильству, була Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи (Rec (2002)5) від 30 квітня 2002 року. З-поміж іншого в цьому документі міститься і згадка про необхідність запровадження державами обмежувальних приписів. Зокрема, рекомендується «заохочувати судові органи приймати тимчасові заходи, спрямовані на захист постраждалих осіб, заборону кривднику контактувати, спілкуватись або наближатись до постраждалої особи, селитися або заходити до певних визначених місць»⁵. Рекомендація (Rec (2002)5) продовжує діяти і досі⁶, що є особливо актуальним для держав, які не ратифікували Стамбульську конвенцію, включаючи Україну.

У Стамбульській конвенції містяться окремі положення, що стосуються як термінових заборонних приписів, так і обмежувальних приписів. Питання термінових заборонних приписів регулюються в ст. 52, питання обмежувальних приписів - ст. 53 Стамбульської конвенції. Зокрема, Стаття 53 Стамбульської конвенції встановлює обов'язок держави «вжити необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення того, щоб належні обмежувальні або захисні приписи були доступними для жертв усіх форм

насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції»⁷. При цьому держава сама має право визначати, в межах якої галузі права прописати ці заходи, тобто чи будуть вони реалізовані в цивільному, кримінальному або адміністративному порядку⁸.

В даному контексті варто відзначити певні особливості термінології. Згідно з міжнародно-правовими підходами, і зокрема на рівні Ради Європи, ЄС та окремих-держав членів ЄС, поняття «обмежувального припису» є досить широким. В узагальненому вигляді його можна визначити як рішення, винесене в межах цивільного, кримінального, адміністративного процесу або іншої процедури, яким на одну особу покладаються певні правила поведінки (заборони, обмеження, обов'язки) з метою захисту іншої особи від посягання на її життя, свободу, честь і гідність, фізичну, психологічну та сексуальну недоторканість⁹. При цьому в українському законодавстві передбачено розрізнення між власне «обмежувальними приписами», які виносяться в межах цивільного процесу (врегульовано Главою 13 ЦПК України та Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству») та «обмежувальними заходами», які виносяться в межах кримінального процесу (передбачених ст. 91-1 КК України та ст. 194 КПК України). Далі в цьому дослідженні термін «обмежувальний припис» включатиме обмежувальні приписи в розумінні українського законодавства. Що стосується термінових заборонних приписів, то хоча формально вони можуть підпадати під визначення обмежувальних приписів, однак в даному дослідженні розглядатимуться лише ті приписи, що виносяться в судовому порядку в рамках цивільного провадження.

Статтею 53 Стамбульської конвенції передбачений мінімальний набір стандартів, яким мають відповідати обмежувальні приписи:

- **Обмежувальні приписи мають бути доступними для невідкладного захисту та без покладення неналежного фінансового або адміністративного тягаря на постраждалу особу.** Це означає, що відповідний припис повинен почати діяти одразу після того, як він був виданий, бути доступним без довгих та складних судових процедур, а також не становити значне фінансове обтяженням для постраждалої особи.
- **Обмежувальні приписи мають бути виданими на певний період або до їхньої зміни чи зняття.** Така вимога постає з необхідності дотримання принципу правової визначеності.
- **У разі необхідності обмежувальні приписи мають бути виданими на основі *ex parte*, що має негайну дію.** Це означає, що

суддя або інша посадова особа повинні бути уповноважені видати обмежувальний припис на підставі вимоги лише однієї сторони. При цьому потрібно враховувати процесуальні права іншої сторони, зокрема право на оскарження такого рішення.

- **Обмежувальні приписи мають бути доступними незалежно від наявності іншого правового провадження або на додаток до нього.** Зокрема, ідеться про те, що особа, яка звертається за обмежувальним приписом, повинна мати можливість отримати такий припис, незалежно від того, чи ініціює вона кримінальне провадження проти кривдника чи ні. Так само, право отримати обмежувальний припис не повинно бути прив'язане до інших процедур, таких як розірвання шлюбу тощо. І навпаки, той факт, що мають місце провадження в межах цивільного або кримінального судочинства, не повинен стати на заваді можливості отримання обмежувального припису.
- **Обмежувальні приписи мають бути дозволеними для представлення в подальшому правовому провадженні.** Це означає, що має існувати передбачена законом можливість повідомлення судді або іншої посадової особи щодо факту наявності обмежуваного припису під час будь-якого іншого правового провадження, учасником якого є кривдник¹⁰.

Окрім відповідності перерахованим стандартам, ст. 53 Стамбульської конвенції також вимагає, щоб у випадку порушення обмежувальних приписів, застосовувались ефективні, пропорційні та переконливі кримінальні або інші юридичні санкції.

Згідно рекомендацій Ради Європи, наведених в Пояснювальній записці до Стамбульської конвенції, при застосуванні обмежувальних приписів повинні бути обмежені можливості кривдника будь-яким чином дискредитувати постраждалу особу. Тож, обмежувальні приписи автоматично не повинні видаватись взаємно, тобто одночасно і проти кривдника, і проти постраждалої особи. Крім того, з обставин, що можуть вплинути на право отримання обмежувального припису, повинна бути виключена така обставина як провокативна поведінка постраждалої особи. В національному законодавстві також рекомендується передбачити можливість подання заяви про видачу обмежувального припису не тільки самою постраждалою особою, але також і іншими особами, зокрема у випадках недієздатності постраждалої особи або коли вона знаходиться в уразливому стані¹¹.

Стандарти Європейського суду з прав людини

У практиці ЄСПЛ неодноразово піднімалось питання застосовуваних в державах стандартів як щодо регулювання питання видачі обмежувальних приписів у національному законодавстві, так і щодо практики їх виконання. Тож, наступний аналіз буде поділений на три напрямки:

- справи, в яких ЄСПЛ встановив відсутність належного законодавства, яке б регулювало питання видачі обмежувальних приписів;
- справи, в яких належне законодавство було, але держава не змогла його ефективно реалізувати та забезпечити видачу обмежувальних приписів у випадках, коли постраждалій особі був необхідний такий захист;
- справи, в яких обмежувальний припис був виданий, однак держава не змогла забезпечити його належне виконання.

У першу чергу слід відмітити ті справи, в яких ЄСПЛ звернув увагу на те, що повна відсутність у державі законодавства, яке надає можливість отримати обмежувальний припис у випадку домашнього насильства, є порушенням ЄКПЛ Так, у справі *Volodina v. Russia* ЄСПЛ визнав порушення ст. 3 (нелюдське поводження), оскільки держава не виконала свого позитивного обов'язку із запобігання такому поводженню зі сторони приватної особи (колишнього партнера заявниці). ЄСПЛ відмітив відсутність в РФ спеціального законодавства з протидії домашньому насильству, і зокрема захисних чи обмежувальних приписів, які могли б забезпечити необхідний захист постраждалій особі (РФ залишається однією з небагатьох держав-членів РЄ, де взагалі не запроваджено будь-яких обмежувальних приписів)¹². Також ЄСПЛ визнав порушення ст. 14 у зв'язку зі ст. 3ЄКПЛ, вказавши, що «тривала нездатність прийняти законодавство з протидії домашньому насильству та відсутність обмежувальних або захисних приписів в будь-якій формі

чітко демонструє, що дії влади в цій справі були не просто нездатністю або затримкою з відповіддю на насильство по відношенню до заявниці, а були зумовлені їхнім небажанням визнати серйозність та поширеність проблеми домашнього насильства в Росії та його дискримінаційного впливу на жінок»¹³. Отже, відсутність в правовій системі держави обмежувальних приписів, якими можуть скористатись особи, постраждалі від домашнього та інших видів насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, є одним з важливих індикаторів, що можуть свідчити про дискримінаційну за ознакою статі політику держави.

У справі *Otuz v. Turkey* ЄСПЛ визнав порушення ст. 2, 3 та 14 у зв'язку зі ст. 2 і 3 ЄКПЛ. Згідно з фактами даної справи чоловік заявниці вчиняв домашнє насильство по відношенню до неї та її матері епізодично з 1995 по 2002 рік, завдаючи жінкам серйозних ушкоджень (включаючи ножові поранення та наїзд автомобілем). У березні 2002 року чоловік заявниці вбив її матір. В 1998 році в Туреччині був прийнятий закон 4320, який передбачав можливість видачі обмежувальних приписів у випадку домашнього насильства. І, хоча заявниця і не зверталась за видачою обмежувального припису, ЄСПЛ зауважив, що по-перше, до 1998 року в неї не було такої можливості через відсутність відповідного законодавства. По-друге, після набуття законом 4320 чинності органи влади Туреччини могли за власною ініціативою, не чекаючи спеціальної заяви від заявниці, застосувати передбачені в цьому законі заходи для захисту життя і здоров'я заявниці та її матері, однак не зробили цього. По-третє, на момент подачі заяви до ЄСПЛ тривав судовий процес над чоловіком заявниці за вбивство її матері. Однак його випустили з-під варті і він перебував на свободі до завершення всіх стадій оскарження вироку, і в цей час продовжував погрожувати своїй дружині. ЄСПЛ звернувся до влади Туреччини, закликавши її надати заявниці захист від її чоловіка. Однак відповідні заходи не були вжиті з першого разу, і ЄСПЛ довелося звертатися вдруге. Лише після цього чоловікові було заборонено з'являтися біля будинку заявниці. Аргументуючи своє рішення про порушення ст. 3 ЄКПЛ, ЄСПЛ взяв всі ці факти до уваги¹⁴. Крім того, встановлюючи порушення ст. 14 у зв'язку зі ст. 2 і 3 ЄКПЛ ЄСПЛ визнав, що неефективне застосування владою Туреччини положень закону 4320 для захисту жінок від домашнього насильства саме по собі є дискримінаційним. При цьому ЄСПЛ відзначив поведінку турецької поліції, яка замість розслідування справ, виконувала роль медіатора та вмовляла постраждалих осіб забрати скарги. Також спостерігались необґрунтовані затримки з видачою обмежувальних приписів суддями (засідання призначались через 2-3 місяці), які розглядали відповідні заяви як заяви про розлучення, а не застосування термінових заходів¹⁵.

Навіть незважаючи на прийняття в державі законодавства, що надає можливість скористатись обмежувальними заходами у випадку вчинення домашнього насильства, дане законодавство може передбачати такі обмеження, що по суті нівелюватимуть таку можливість. Так, однією з підстав встановлення порушення ст. 3 Конвенції у справі *M.G. v. Turkey* стала відсутність в Туреччині до 2012 року, коли був прийнятий відповідний закон, можливості звернутися за видачею обмежувального припису проти колишнього чоловіка. Тобто такою процедурою могли скористатися лише постраждалі особи, які на момент звернення перебували в зареєстрованому шлюбі з кривдником. Відповідно заявниця, яка розлучилась в 2007 році, п'ять років продовжувала жити в небезпеці та страху, без можливості отримати необхідний захист в разі потреби¹⁶.

Наступна група справ стосується ситуацій, коли в державі наявне необхідне законодавство, однак на практиці воно не застосовується взагалі або застосовується недостатньо ефективно. Окрім вищезгаданої справи *Otuz v. Turkey*, прикладом може бути справа *E.S. v. Slovakia*, в якій ЄСПЛ встановив порушення ст. 3 та 8 ЄКПЛ. Дана справа стосувалась відмови словацьких судів видати заявниці припис, за умовами якого її чоловік, який застосовував фізичне насильство щодо неї та її трьох дочок та сексуальне насильство до однієї з дочок, мав бути виселений з їх спільно орендованої квартири. Відмовляючи заявниці, словацькі суди стверджували, що не можуть порушувати права чоловіка як співорендаря квартири. В результаті, жінка з трьома дітьми вимушена була покинути помешкання. У даній справі уряд стверджував, що заявниця не вичерпала всіх наявних засобів захисту, оскільки не звернулася за видачею припису, який би зобов'язував її чоловіка утриматись від неприйнятної поведінки. ЄСПЛ у свою чергу відмітив, що пропонуваній урядом захід не дозволив би належною мірою захистити заявницю та її дітей, тим паче що від чоловіка вимагалось би не вчиняти тих дій, які і без цього заборонені кримінальним законодавством. Тобто застосування пропонуваного урядом заходу забезпечувало б слабший захист, аніж виселення кривдника з квартири¹⁷.

Окрім того, відмовляючи заявниці у виселенні чоловіка з квартири, словацькі суди, посилаючись на діюче законодавство та практику, також зазначили, що вона має право подавати відповідну заяву лише після завершення процедури розлучення. І це при тому, що на момент розгляду справи тривало кримінальне провадження проти кривдника. Фактично процедура розлучення завершилась через рік після звернення заявниці за приписом. ЄСПЛ звернув на це увагу та зазначив, що враховуючи серйозність вчинених чоловіком заявниці порушень, вона та її діти потребували негайного захисту,

без затримки тривалістю один чи два роки. Тобто в цей час заявниці не були доступні жодні ефективні засоби захисту від її колишнього чоловіка, що свідчить про невиконання позитивного обов'язку держави за ст. 3 та 8 ЄКПЛ¹⁸.

Іншою справою, в якій було констатовано неналежне застосування існуючого законодавства і яка також стосувалась співвідношення між майновими правами кривдника та правом постраждалої особи не зазнавати катування, жорстокого або нелюдського поводження, а так само посягань на фізичну та психологічну недоторканність, була справа *B v. the Republic of Moldova*. У цій справі заявниця, яка неодноразово зазнавала домашнього насильства з боку чоловіка, намагалась добитися виселення чоловіка з їх спільного помешкання (неприватизованої квартири) через порушення ним правил співжиття. Однак національний суд відмовив їй у цьому, пославшись на недоведеність фактів насильства (незважаючи на наявність шести справ про адміністративне правопорушення щодо кривдника). Крім того, коли через декілька років, через продовження насильства з боку чоловіка, заявниця все ж таки домоглася принаймні видачі обмежувального припису, згідно з умовами припису, який забороняв кривднику наближатись до заявниці на відстань менш ніж 200 метрів, вимога про його тимчасове виселення знову не була задоволена. Тобто кривднику дозволялось залишатись у спільному помешканні, оскільки він не мав іншого житла, а його право на проживання там було підтвержене попереднім рішенням суду. У виправданні відповідних рішень національних судів перед ЄСПЛ, уряд також вказував на існування прихованого мотиву заявниці нібито одноосібно привласнити помешкання. Констатуючи порушення ст. 3 та 8 ЄКПЛ, ЄСПЛ категорично не погодився з аргументами уряду, зазначивши, що виселення з помешкання, так само як і видача обмежувального припису, були тимчасовими заходами, ніяким чином не спрямованими на позбавлення кривдника майнових прав, тим паче що заявниця відкрито просила, щоб суд не вирішував питання щодо права власності. Більше того, тимчасовий характер вжитих заходів дозволяє досягти балансу між правом постраждалої особи не зазнавати жорстокого поводження та права кривдника на користування своїм майном, надаючи захист постраждалій особі та не позбавляючи кривдника його майна. ЄСПЛ відзначив і те, що дозвіл кривднику залишатись у спільному помешканні з постраждалою особою призводить до неефективності всіх інших заходів та наражає на ризик того, що вона зазнає насильства знову¹⁹.

Справа ЄСПЛ *Kaluczka v. Hungary* також стосувалась ситуації, коли в державі було прийняте законодавство, яке надавало можливість отримати обмежувальний припис, однак незважаючи на звернення постраждалої особи, такий припис не був виданий. Особливістю даної справи було те, що в ній як заявниця,

так і її колишній партнер неодноразово застосовували насильство один по відношенню до одного, в результаті чого було зареєстровано понад десять кримінальних проваджень. В ході цих проваджень заявниця двічі зверталась за видачею обмежувального припису, однак отримувала відмову, головним чином через те, що, на думку національних судів, незважаючи на очевидний ризик повторного насильства, заявницю не можна було розглядати як постраждалу, оскільки насильство було взаємним²⁰. Крім того, навіть рішення по першій заяві про відмову у видачі обмежувального припису було винесено лише через півтора роки після звернення заявниці, оскільки судові засідання по цій справі декілька разів переносились на значний термін. У результаті розгляду даної справи ЄСПЛ визнав порушення ст. 8 Конвенції. Зокрема, ЄСПЛ відмітив, що держава мала позитивний обов'язок захистити заявницю, незважаючи на те, що вона також застосовувала насильство щодо свого колишнього партнера. Якби обмежувальні приписи не могли бути видані у випадках взаємного насильства, це серйозно підривало б мету таких заходів, а саме – ефективний захист постраждалих осіб. Тим паче, що в таких випадках не можна виключати самооборону. Більше того, на думку ЄСПЛ, коли обидві сторони застосовують насильство, обмежувальні приписи мають бути видані щодо обох сторін, аби запобігти контакту між ними²¹. Також ЄСПЛ в цій справі вразило те, скільки часу знадобилось національному суду для розгляду першої заяви про видачу обмежувального припису. Тож, ЄСПЛ відзначив, що навіть, якщо у видачі обмежувального припису зрештою відмовлено, рішення має прийматись без затримки, оскільки суть даного заходу полягає в негайному чи принаймні оперативному захисті постраждалої особи від насильства. ЄСПЛ додав, що проблема в таких випадках полягає також у відсутності законодавчо встановлених дедлайнів для винесення відповідних рішень²².

Окрім вищенаведених аргументів, ЄСПЛ вказав і на недоліки в угорському законодавстві щодо домашнього насильства, згідно з яким обмежувальні приписи можуть видаватись лише у випадках насильства між теперішнім або раніше офіційно зареєстрованим подружжям. При цьому відповідне законодавство не поширюється на незареєстрованих теперішніх чи колишніх партнерів (як було у випадку заявниці)²³.

Як досить часто буває в категорії справ про домашнє насильство, в справі *Kalucza v. Hungary* між сторонами також існував майновий спір щодо права власності на житло. Тож, ЄСПЛ наголосив на тому, що задля якнайшвидшого забезпечення безпеки постраждалих осіб, суди мають не тільки оперативно видавати обмежувальні приписи, але і розглядати існуючі між кривдником та постраждалою особою майнові спори щодо житла в розумний термін, що у свою чергу може допомогти у винищенні коріння проблеми²⁴. Варто

відмітити, що необхідність застосування обмежувальних приписів з метою захисту постраждалої особи (зокрема, ідеться про відповідні заходи в межах кримінального судочинства) відноситься до позитивних обов'язків держави, виконання яких вимагає від неї проактивних дій. Так, у справі *Talpis v. Italy* ЄСПЛ встановив порушення ст. 2, 3 та 14 у зв'язку зі ст. 2 і 3 ЄКПЛ. В цій справі чоловік заявниці неодноразово застосовував до неї та двох їхніх спільних дітей насильство, в результаті чого заявниця змушена була пітижити до притулку. Проти кривдника було порушено кримінальну справу, однак ніяких процесуальних дій не відбувалось протягом семи місяців. Незадовго після початку судового розгляду кримінальної справи, що відбулось більш ніж через рік після відкриття провадження, чоловік завдав кількох ножових поранень заявниці та спричинив смерть власного сина, який намагався заступитись за матір. Встановлюючи порушення ст. 2 ЄКПЛ, суд відмітив, що вперше заявницю викликали на допит лише через сім місяців з моменту подачі заяви і що за цей час італійські суди не застосували ніяких обмежувальних заходів щодо кривдника, ніякої оцінки ризиків також не проводилось. При цьому застосування обмежувальних заходів у випадку домашнього насильства, на думку ЄСПЛ, якраз і спрямоване на уникнення небезпечної ситуації як можна скоріше.

Тож, таке затягування справи позбавило заявницю можливості отримати негайний захист. Крім того, поки заявниця залишалась у притулку, чоловік тримав її у постійному страху, погрожуючи по телефону. Тож, протягом цього часу вона змінила показання на більш сприятливі щодо кривдника, і поліція частково закрила провадження, за винятком звинувачень у завданні їй серйозних тілесних ушкоджень²⁵. В ніч вбивства сина заявниці поліція двічі мала нагоду втрутитись у ситуацію, аби захистити жінку та її сина, однак не зробила цього. ЄСПЛ відзначив, що хоча немає сенсу розмірковувати про те, як би склалась ситуація, якби поліція втрутилась, однак незастосування «розумних» заходів, які б реально могли б змінити результат або принаймні зменшити шкоду, достатньо для того, щоб потягнути за собою відповідальність держави. При цьому держава має позитивний обов'язок вжити превентивних оперативних заходів, аби захистити особу, чиє життя знаходиться під ризиком. Тож, ЄСПЛ встановив, що в контексті даної справи держава не проявила належної старанності, тим самим порушивши позитивний обов'язок захистити життя сина заявниці та самої заявниці згідно зі ст. 2 ЄКПЛ²⁶.

У справах, які умовно можна віднести до третьої групи, обмежувальні приписи були видані, однак влада не змогла забезпечити їх належного виконання, чим поставила під загрозу життя, фізичну та психологічну недоторканність постраждалих осіб.

Так, у справі *Eremia v. Moldova* ЄСПЛ визнав порушення ст. 3, 8 та 14 у зв'язку зі ст. 3 ЄКПЛ. Справа стосувалась фізичного та психологічного насильства, застосовуваного до заявниці її чоловіком, який працював поліцейським, у присутності їх двох дочок-підлітків. За зверненням заявниці молдовський суд виніс обмежувальний припис, який в подальшому кривдник неодноразово порушував. При цьому інтенсивність та жорстокість насильства по відношенню до заявниці з кожним разом зростала. Крім того, хоча проти кривдника було порушено кримінальну справу, прокурор виніс рішення про призупинення розслідування на один рік, за умови, що чоловік не вчинятиме протягом цього часу подальшого насильства щодо своєї дружини. На думку прокурора, це мало забезпечити достатній захист заявниці.

Оцінюючи порушення ст. 3 ЄСПЛ відмітив, що на законодавчому рівні в Молдові була передбачена кримінальна відповідальність за вчинення домашнього насильства, так само як і наявні захисні заходи для постраждалих відповідальність за їх порушення. Разом з тим, незважаючи на неодноразові порушення умов припису уряд не вжив жодних ефективних заходів для притягнення кривдника до кримінальної відповідальності (за винятком попередження, профілактичних бесід та адміністративного штрафу, які тільки посилили відчуття безкарності). Більше того, враховуючи всі ці порушення, а також продовження дії обмежувального припису кількома днями раніше, зупинення прокурором розслідування скоріше мало ефект звільнення кривдника від кримінальної відповідальності, аніж захисту постраждалої особи²⁷.

Встановлюючи порушення ст. 3 ЄКПЛ, ЄСПЛ також підкреслив особливу вразливість заявниці з огляду на той факт, що її чоловік був поліцейським, а тому легко міг подолати будь-який її супротив. Окрім того, дії кривдника як поліцейського порушували не лише права заявниці, але також мали вплив на публічний порядок. При цьому національне законодавство передбачало можливість його звільнення, оскільки його дії дискредитували поліцію, чого держава не зробила. ЄСПЛ також вказав на те, що оскільки чоловік заявниці працював на державу, в уряді Молдови було більше можливостей вплинути на його поведінку порівняно з ситуацією, коли насильство вчиняла б приватна особа²⁸.

У підсумку, окрім порушення ст. 3 щодо самої заявниці, ЄСПЛ визнав порушення статті 8 ЄКПЛ по відношенню до дочок заявниці, на яких також поширювалась дія згаданого обмежувального припису²⁹.

У справі *Murdic v. Moldova* заявниця, 72-річна жінка, страждала від насильства з боку її колишнього чоловіка, з яким вона розлучилась 22 роки тому та який мав

психічний розлад. Кривдник проник у будинок заявниці та жив там протягом року, періодично застосовуючи до неї насильство. Майже через півроку після першого звернення до поліції було відкрито кримінальне провадження за фактом незаконного проникнення в будинок, але не насильства над заявницею. Жінка все ж таки домоглась видачі трьох обмежувальних приписів, однак кривдник їх не виконував. У зв'язку з невиконанням обмежувальних приписів поліція також відкривала кримінальні провадження, однак ніяких активних дій для забезпечення їх виконання не здійснювалось. Більш ніж через рік після першого звернення заявниці до поліції кривдник був визнаний винним в незаконному проникненні в її дім, однак звільнений від кримінальної відповідальності через свій психічний розлад із зобов'язанням пройти примусове психіатричне лікування.

Встановлюючи порушення позитивних зобов'язань держави згідно зі ст. 3 ЄКПЛ, ЄСПЛ відзначив наявність серйозного ризику для заявниці із моменту, коли її чоловік, який мав тривалу історію психічного захворювання та становив небезпеку для суспільства, вперше проник в її будинок. Тож, влада в такій ситуації мала діяти достатньо швидко та одразу розпочати кримінальне провадження та вжити необхідних заходів до кривдника (зокрема, застосувати кримінальні санкції або встановити неосудність та застосувати примусове психіатричне лікування). Тож, дії влади в даному випадку були неефективні³⁰. Окрім того, ЄСПЛ також відмітив нездатність поліції забезпечити виконання умов обмежувальних приписів після їх систематичного порушення³¹.

У справі *Civek v. Turkey* ЄСПЛ також встановив порушення ст. 2 ЄКПЛ. Однією з підстав для такого висновку суду послужило, зокрема те, що через нездатність поліції забезпечити виконання умов обмежувального припису, і зокрема заарештувати кривдника за його невиконання, кривдник вбив свою дружину. При цьому одним з факторів, який призвів до такого розвитку подій стало те, що справи домашнього насильства розглядались в Туреччині в порядку приватного обвинувачення. Тож, коли постраждала жінка забрала свою скаргу про заподіяння її чоловіком тяжких тілесних ушкоджень, він був звільнений з-під варти (за умови дотримання обмежувальних заходів), та безперешкодно продовжував переслідувати свою дружину та погрожувати їй вбивством³².

Так само як і в справі *Civek v. Turkey*, в справі *Halime Kilic v. Turkey* ЄСПЛ визнав порушення ст. 2, оскільки держава не змогла захистити дочку заявниці від смерті, заподіяної їй її чоловіком внаслідок нездатності влади забезпечити виконання умов обмежувальних приписів. При цьому кривдник зберігав у себе холодну зброю, а тому становив особливу небезпеку. Через це його

навіть ненадовго помістили під варту, але згодом все одно відпустили. ЄСПЛ у цій справі відмітив неефективність застосування обмежувальних приписів, оскільки по-перше, спостерігалась значна затримка з їх винесенням (19 днів та 8 тижнів відповідно), а по-друге, державою не було застосовано ніяких заходів щодо притягнення кривдника до відповідальності за їх невиконання. Окрім того, як видно з обставин справи, при виборі запобіжних заходів в межах кримінального судочинства не було проведено належної оцінки ризиків, зважаючи на особливу небезпеку, яку становив кривдник з огляду на володіння ним зброєю, а тому щодо нього не було застосовано більш серйозних запобіжних заходів³³. Така ситуація є яскравим прикладом того, наскільки важливо належно оцінювати обставини кожної конкретної справи, і використовувати спеціальні заходи з протидії домашньому насильству лише в тому випадку, коли ситуація не потребує застосування більш серйозних заходів, зокрема тримання кривдника під вартою.

Нарешті, в контексті застосування обмежувальних приписів у випадку домашнього насильства щодо дітей варто також згадати справу *Mohamed Hasan v. Norway*. Цікавим у цій справі є застосування норвезькою владою такого термінового припису, згідно з умовами якого двоє дітей, батьками яких були кривдник та постраждала особа та які були свідками такого насильства, з метою їх захисту за рішенням суду були поміщені в прийомний будинок із засекреченою адресою³⁴. Оскільки мати дітей, хоча і сама була постраждалою особою, неодноразово поверталась до батька дітей, чим створювала ризик подальшого насильства щодо них, згодом норвезькі суди прийняли рішення позбавити заявницю та її чоловіка батьківських прав та дозволити прийомним батькам всиновити їх дітей. ЄСПЛ визнав такі дії уряду цілком обґрунтованими та не знайшов порушення ст. 8 ЄКПЛ.

Отже, аналіз вищенаведеної практики ЄСПЛ свідчить, що питання можливості отримання та належного виконання обмежувальних приписів є тісно пов'язаним із позитивними обов'язками держави із забезпечення права особи не зазнавати катування або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження згідно зі ст. 3 ЄКПЛ, а також права на життя згідно ст. 2 та повагу до сімейного і приватного життя, зокрема фізичну і психологічну недоторканність особи, згідно ст. 8 ЄКПЛ. Окрім того, слід відмітити, що саме в даній категорії справ суд найчастіше встановлює також порушення ст. 14 ЄКПЛ (у зв'язку зі ст. 2, 3, 8), тобто визнає наявність дискримінації за ознакою статі.

Аналіз національної судової практики

Перша інстанція

В ході дослідження детально було проаналізовано 250 судових рішень судів першої інстанції за критеріями, що визначені у методології. Аналіз цих рішень показав наступні результати: з 250 судових рішень, судами було прийнято рішення про:

задоволення заяви про видачу обмежувального припису	часткове задоволення заяви про видачу обмежувального припису	відмову у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису
72 справи ³⁵	76 справи ³⁶	102 справи ³⁷
29%	30%	41%

Категорії заявників, які звернулись із заявою про видачу обмежувального припису наступні:

категорія заявника	кількість	у %
Колишня дружина	86	34%
Дружина	57	23%
Мати	17	7%
Цивільна дружина	17	7%
Колишня цивільна дружина	11	4 %
Дружина (у процесі розлучення)	9	4%
Мати колишньої дружини	6	2%
Колишній чоловік	6	2%

Бабуся в інтересах онуків	6	2%
Мати в інтересах дитини	4	2%
Чоловік	3	1%
Орган опіки та піклування (в інтересах дітей)	3	1%
Батько в інтересах дитини	3	1%
Служба у справах дітей	2	1%
Сестра	2	1%
Донька	2	1%
Батьки дружини	2	1%
Сусідка (!)	1	кожен окремо < 1% разом всі зазначені категорії складають 6%
Районна державна адміністрація (в інтересах дітей)	1	
Онук	1	
Мати чоловіка	1	
Мати цивільної дружини	1	
Мати колишнього чоловіка	1	
Мати дружини	1	
Дружина батька	1	
Дружина (проживають окремо)	1	
Донька в інтересах матері	1	
Вітчим	1	
Батько дружини	1	
Батько	1	
Батьки	1	

Стать заявника та заінтересованої особи:

Заявник		заінтересована особа	
жіноча	Чоловіча	жіноча	Чоловіча
221	29	31	219
88%	12%	12%	88%

Строки винесення судового рішення:

строк	кількість	у %
у рішенні суду не зазначена дата звернення із заявою про видачу обмежувального суду до суду	159	64%
впродовж 72 годин	20	8%
від 4 до 9 днів	34	14%
від 10 до 25 днів	15	6%
1 місяць	9	4%
1,5 місяці	5	2%
2 місяці	3	1%
3 місяці	3	1%
4 місяці	1	<1%
6,5 місяців	1	<1%

Участь заявника та заінтересованої особи під час розгляду заяви про видачу обмежувального припису у суді:

Заявник		Заінтересована особа	
брав участь	не брав участь	брав участь	не брав участь
191	59	118	132
76%	24%	49%	51%

Обставини, на які посилався заявник у заяві, що на його думку свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису:

Обставини, на які посилався заявник у заяві про видачу обмежувального припису	
Фізичне насильство, яке виражається у:	<ul style="list-style-type: none">• нанесенні легких та середньої тяжкості тілесних ушкоджень у вигляді синців, гематом, забою різних частин тіла;• застосуванні грубої фізичної сили;• намаганні утопити у ванній кімнаті;• нанесенні ударів ціпком по голові;• нанесенні побоїв (у т.ч. у присутності малолітньої дитини);• застосуванні фізичної сили, шляхом штовхання, нанесенні стусанів, викручуванні рук (у т.ч. у присутності дітей);

	<p><i>так само щодо дитини:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • намаганні схопити дитину за шию; • побитті та забиранні дитини силою; • фізичному насильстві відносно дитини [діагноз: забій грудної клітки, забій поперекового відділу хребта, м'яких тканин таза]; • жорсткому поводженні зі сторони батька [на тілі дитини були зафіксовані садни, подряпини, синці в області голови, обличчя, вух, очей, шиї, верхньої частини спини, верхньої частини руки]; • нанесенні матір'ю тілесних ушкоджень дитині під час побачення з дітьми; • нападі на дитину та намаганні відібрати у неї телефон; • фізичних методах покарання при вихованні дитини [побитті дитини лозиною, нанесенні дитині ляпасів по голові, шмаганні по сідницям]; • неодноразове нанесення дитині побоїв, у зв'язку з чим дитина переживає постійний стрес; • побитті батьком дитини ногами та даванні стусанів;
<p>Психологічне насильство, яке виражається у:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • переслідуванні; • погрозах фізичною розправою; • образах нецензурними словами (у т.ч. щодо дітей); • агресивній поведінці; • принижуванні та залякуванні; • погрозах вбивством; • психологічних знущаннях [змушуванні ставати на коліна]; • систематичних погроз; • тотальному контролю; • надмірній увазі до життя постраждалої особи, що призводить до систематичних конфліктів та насильства; • присутті до помешкання постраждалої особи в стані алкогольного сп'яніння, криках, образах нецензурними словами, погрозах забрати дітей; • погрозах фізичною розправою особисто та по телефону, у т.ч. третіми особами;

	<ul style="list-style-type: none">• контролі за поведінкою постраждалої особи, втручанні у її особисте життя;• поверненні додому пізно ввечері або вночі, зазвичай у нетверезому стані, спричиненні сварок (у т.ч. у присутності дитини);• приниженні честі та гідності;• постійному переслідуванню постраждалої особи разом із донькою, приниженні, погрозах, залякуванні, проходженні до школи, де навчається дитина та вимаганні коштів;• систематичному залякуванні, образах, на ґрунті ревнощів та матеріальних домагань, влаштуванні у сім'ї терору і створенні нестерпних умов для спільного проживання;• погрозах пістолетом постраждалій особі, якщо вона не забере з суду позов про розлучення та не віддасть дитину;• систематичному влаштуванні скандалів,, що супроводжуються образами та приниженням;• безпідставних образах, вживанні нецензурної лексики, поширенні неправдивої інформацію про заявницю;• надісланні листів з погрозами, образах у телефонних розмовах, у т.ч. надісланні смс-повідомлень з погрозами;• приниженні та погрозах забрати дитину;вчиненні психологічно-емоційного тиску, що виражається у моральних образах та приниженні;• погрозах фізичною розправою, у разі звернення до правоохоронних органів;• проявах агресії, вчиненні постійних сварок;• погрозах підпалити квартиру;• створенні умов, непридатних для проживання;• постійній маніпуляції та контролі поведінки та кола спілкування;• систематичному надсиланні після розлучення смс-повідомлень з образами та ненормативною лексикою;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • погрозах у разі вирішення судом питання про поділ майна на користь заявниці спалити будинок; • систематичному влаштуванні сварок та скандалів; • шантажі дитиною; • залякуванні заявниці та її доньку, яка є інвалідом II групи внаслідок психічного захворювання; • викраденні дитини та утриманні її силою; • вживанні алкогольних напоїв та вчинення насильства з більшою агресією; • занадто агресивній поведінці, що виражалось у погрозах фізичною розправою та вбивством; • вчиненні тиску, примусу та шантажу, здійснення переслідування та стеження, втручання у особисте життя заявниці та її матері; • вимаганні коштів від чоловіка та систематичних образах;
<p>Економічне насильство, яке виражається у:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • заміні замків у квартирі та забороні доступу до особистих речей; • ламанні замків до квартири; • крадіжці/вимаганні грошових коштів; • відключенні будинку від мережі електропостачання; • вигнанні з житла; • вигнанні з квартири разом з дитиною; • пошкодженні особистого майна; • пошкодженні майна у будинку; • пошкодженні входних дверей, заміні замків, демонтаж ванної, перешкоджанні потрапити до квартири, знеструмленні світла; • забиранні особистих речей; • заблокуванні доступу до квартири, яка є власністю постраждалої особи; • відсутності вдома їжі, антисанітарні умови місця проживання дітей; • зміною входного замку на дверях, у зв'язку з чим неможливо потрапити до квартири, забрати речі, у т.ч. і ліки (інсулін);

<p>Сексуальне насильство, яке виражалось в:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • вчиненні незаконних, аморальних дій по відношенню до дитини, спрямовані на розбещення; • вчиненні сексуального насильства щодо дитини; • вчинення сексуального насильства щодо жінки;
<p>Інші обставини, що були зазначені у заявах про видачу та продовження обмежувального припису:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • «притягався до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП»; • «вчинення кривдником домашнього насильства впродовж подружнього життя та переслідування постраждалої особи після розлучення»; • «вчинення кривдником фізичного та психологічного насильства через що дитина боїться спілкування з батьком»; • «звернення до органів поліції видалились неефективними, оскільки їм не вдалось знайти кривдника, а останній продовжує чинити насильство»; • «чоловік перебуває на обліку органів поліції, як кривдник»; • «факти домашнього насильства мали місце впродовж 2011-2013 років та продовжувались у 2018 році»; • «мати повністю ухиляється від виховання малолітніх дітей, тижнями не ночує вдома, а коли з'являється, постійно вчинює сварки у присутності дітей»; • «спілкування батька з дитиною перешкоджає нормальному розвитку дитини, який систематично вчинює домашнє насильство у присутності дитини [морально принижує матір, ображає, застосовує фізичне насильство, постійно погрожує, у тому числі застосовуючи мобільний зв'язок]»; • «зловживання алкоголем, під час якого кривдник вчиняє бійки та сварки, пошкоджує домашні речі, меблі та інше обладнання у будинку»; • «неодноразове побиття матір'ю дітей, вона так само не дозволяла дітям ходити до вбиральні, постійно використовує нецензурну лексику, через що діти почали погано спати, у них погіршилось самопочуття»; • «не дивлячись на те, що тривалий час мешкають окремо за різними адресами, чоловік постійно переслідує жінку за місцем проживання та перебування, вчиняє сварки, погрожує фізичною розправою та спричиняє тілесні ушкодження»;

	<ul style="list-style-type: none"> • «кривдник обмежує пересування та спілкування, неодноразово вчинює фізичне та психологічне насильство до постраждалої особи та малолітньої дитини, що виражалось у заподіюванні тілесних ушкоджень та використанні ненормативної лексики»; • «чоловік майже кожного дня пиячить, в стані алкогольного сп'яніння постійно погрожує фізичною розправою, продає з дому речі, вчиняє сварки, постійно б'є доньку та онуків»; • «під дією алкоголю син починає бити матір, систематично вчинює психологічне насильство»; • «кривдник не виконує рішення суду про видачу обмежувального припису»; • «у зв'язку з вагітністю необхідно уникати стресів, однак через систематичну протиправну поведінку кривдника змушена постійно перебувати у стані занепокоєння»; • «систематично вживає алкогольні напої, веде аморальний спосіб життя, зокрема підтримує інтимні позашлюбні відносини з декількома жінками»; • «влаштує сварки та скандали, у стані наркотичного сп'яніння приходиться додому та вчинює домашнє насильство щодо постраждалої особи та малолітніх дітей, діти перебувають у постійному психологічному тиску, постійно налякані та живуть у страху»; «останні п'ять років з мотивів ревнощів, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, чоловік застосовує фізичне та психологічне насильство»; • «веде себе зухвало, бешкетує, намагається зламати двері, погрожує фізичною розправою»; • «перебуваючи в стані алкогольного насильства вчинює скандали»; • «дитина, яка є аутистом через систематичні конфлікти переживає стрес, хвороба дитини погіршується, їй потрібно давати психотропні препарати, що негативно впливають на неї, оскільки пригнічують її психіку і моторику»;
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • «син знаходився під психічним тиском батька, який через релігійні переконання, змушував тримати сухий піст, на зауваження матері, реагував фізичним та психологічним насильством, намагався викрасти дитину»; • «новий чоловік матері дитини змушує називати дитину заявника «батько», ставить жорстоко, живе на кошти дитини»; • «умисне позбавлення заявника житла, можливості користуватися майном, неналежна реакція правоохоронних органів»; • «під впливом наркотичних засобів не контролює свої дії та вчинює фізичне та психологічне насильство»; • «погрожує фізичною розправою, використовуючи столовий ніж»; • «неодноразово судимий, зловживає алкогольними напоями та застосовую фізичне насильство»; • «піджидає колишню дружину та наносить тілесні ушкодження»; • «раніше судимий, вживає наркотичні засоби та під їх впливом не контролює свої вчинки і вчинює фізичне та психологічне насильство».
--	---

Докази, які були враховані судом при винесенні рішення про задоволення або часткове задоволення заяви про видачу обмежувального припису:

<ul style="list-style-type: none"> • внесені відомості до ЄРДР (за статтями 126-1, 122, 125, 390-1 КК); • лист слідчого про звернення постраждалої особи до органів національної поліції та внесення відомостей до ЄРДР за ч. 1 ст. 125 КК; • адміністративний протокол за ст. 173-2 КУпАП; • довідка з поліції, в якій вказано про численні звернення до органів національної поліції про факти домашнього насильства; 	<ul style="list-style-type: none"> • акт оцінки рівня безпеки дитини; • висновок Комісії з питань захисту прав дитини³⁸; • акт обстеження умов проживання дитини; • психолого-педагогічний висновок дитини; • лист директора ЦССДМ щодо підтвердження фактів вчинення домашнього насильства; • оцінка потреб дитини³⁹;
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї⁴⁰; • рапорт працівника поліції; • протокол допиту потерпілої в рамках кримінальної справи; • перебування особи на обліку поліції; • інформація від органів національної поліції та прокуратури за результатами перевірки заяв; • винесений терміновий заборонний припис; • акт з'ясування обставин вчинення насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення⁴¹; 	<ul style="list-style-type: none"> • лист начальника ССД щодо дотримання прав та інтересів дитини; • протоколи Комісії з питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї міської ради; • психолого-педагогічна характеристика дитини; • акт прийому дитини до центру соціально-психологічної реабілітації; • висновок незалежного психолога;
<ul style="list-style-type: none"> • повідомлення до поліції про вчинення домашнього насильства; • покази свідків; • аудіо- та відеозапис факту домашнього насильства, зроблений на мобільний телефон; • медична документація; • висновок дитячого лікаря – невропатолога; • зареєстровані заяви до поліції; • копії листів та електронних повідомлень; • характеристика на кривдника (у т.ч. за підписом начальника відділку поліції, сільського голови); • висновок судово-медичного експерта; • заява до поліції про порушення обмежувального припису; 	<ul style="list-style-type: none"> • постанова суду про притягнення кривдника до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП. • допити свідків - представників органів та установ: лікаря-психіатра, дільничного офіцера поліції, юрисконсульта ЦССДМ; • надані покази дитини у суді; • вирок суду про вчинення кримінального правопорушення (за статтями 125, 126, 162 КК України); • ухвали суду про закриття кримінального провадження за ч. 1 та ч. 2 ст. 125 КК у зв'язку із відмовою потерпілої від обвинувачення.

Заходи тимчасового обмеження, які були застосовані судом до заінтересованої особи, у випадку задоволення або часткового задоволення заяви про видачу обмежувального припису:

заходи тимчасового обмеження	кількість	у %
заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою	62	22%
усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи	9	3%
обмеження спілкування з постраждалою дитиною	20	7%
заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою	102	35%
заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею	44	15%
заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб	52	18%

Ризики, які були враховані судом при винесенні рішення:

Суди першої інстанції часто застосовували формальне аргументування наявності ризиків вчинення домашнього насильства, як от: «суд вважає наявні ризики вчинення домашнього насильства» або «суд вважає є обґрунтовані ризики вчинення домашнього насильства відносно постраждалої особи».

Поза тим, судді так само зазначали наступні ризики вчинення домашнього насильства:

- є вірогідність продовження чи повторення домашнього насильства відносно заявниці та її дитини;
- є висока вірогідність продовження чи повторення вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення щодо постраждалої особи, такі ризики є реальними та підтверджуються матеріалами справи;
- є очевидні ризики повторення домашнього насильства у майбутньому;

- був встановлений факт вчинення домашнього насильства відносно дитини, а тому з метою захисту прав та інтересів дитини обмежувальний припис має бути винесений;
- є загроза життю та здоров'ю малолітньої дитини;
- враховуючи всі наявні докази, суд приходиться до висновку, що наявні обґрунтовані ризики вчинення домашнього насильства щодо заявника та дітей;
- заявником надано докази того, що заінтересована особа чинить домашнє насильство та є беззаперечним кривдником, а тому є підстави вважати, що наявні ризики настання тяжких наслідків для заявника без видачі обмежувального припису;
- наявні обґрунтовані ризики вчинення домашнього насильства відносно постраждалої особи;
- судом встановлено випадки домашнього насильства вчинені заінтересованою особою відносно колишньої дружини, а також ризики настання насильства у майбутньому;
- суд дійшов висновку, що з метою запобігання ризиків повторного вчинення насильства у сім'ї слід видати обмежувальний припис;
- суд вважає, що заявник, як жертва домашнього психологічного і фізичного насильства, потребує захисту;
- суд оцінив вірогідність продовження вчинення домашнього насильства та вірогідність повторного настання тяжких наслідків його вчинення, встановлює обмежувальний припис, що відповідає інтересам постраждалої дитини та забезпечить безпеку останньої;
- у судовому засіданні встановлено високий ризик настання негативних наслідків;
- доведено існування загрози вчинення протиправних дій у майбутньому інтересам малолітньої дитини, а тому, з метою застосування превентивного засобу методу стримування та попередження повторення неправомірних дій зі сторони кривдника, суд вважає, що заява обґрунтована та до кривдника необхідно застосувати обмежувальний припис;
- з урахуванням практики ЄСПЛ, суд вважає, що вжиті заявником розумні заходи для її захисту та покарання винного не дали очікуваного результату, а тому обмежувальний припис є належним та допустимим способом захисту прав заявника;
- наведені обставини свідчать про схильність заінтересованої особи до насильницьких дій відносно оточуючих, зокрема жінок, його аморальний спосіб життя, небезпечність для суспільства та вказують на вірогідність продовження та повторного вчинення домашнього

насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи;

- суд вважає доведеним факт домашнього насильства, є висока вірогідність продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення щодо постраждалої особи, такі ризики є реальними та підтверджуються матеріалами справи, тому для забезпечення дієвого та ефективного захисту до кривдника необхідно застосувати обмежувальний припис;
- враховуючи вищевикладене, суд вважає, що видача обмежувального припису надасть родині можливість емоційно заспокоїтися та вирішити питання спільного проживання остаточно.

Відмовляючи у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису, суд так само зазначав формальне аргументування щодо відсутності ризиків: «суд прийшов до висновку, що відсутні обґрунтовані ризики вчинення домашнього насильства». Також судді зазначали наступну аргументацію :

- суд вважає, що ризики застосування насильства у сім'ї наразі є мінімізованими;
- заявником не надано доказів того, що заінтересовані особи чинять домашнє насильство та є беззаперечними кривдниками, а підстави вважати, що наявні ризики настання тяжких наслідків для заявника та малолітньої дитини у зв'язку з відмовою у видачі обмежувального припису, відсутні;
- суд надані докази та вислови не розглядає як ризики вчинення домашнього насильства;
- судом не встановлено наявність високих ризиків настання негативних наслідків;
- суд прийшов до висновку, що відсутні обґрунтовані ризики вчинення домашнього насильства щодо заявниці, та про не обґрунтованість заяви та відмови у видачі обмежувального припису;
- жодних беззаперечних доказів на підтвердження вчинення домашнього насильства заявником до суду не надано, а тому підстави вважати, що наявні ризики настання тяжких наслідків для заявника та малолітньої дитини відсутні;
- заявником не обґрунтовано існування будь-яких ризиків щодо факту продовження чи вчинення домашнього насильства, якщо таке і мало місце;
- суду не доведено достатній рівень вірогідності продовження чи повторення застосування фізичного покарання до дітей, про

відсутність даного ризику свідчить поведінка заінтересованої особи, який зобов'язався не допускати недозволених методів виховання та протягом січня-червня не допускав їх застосування;

Термін на який був виданий обмежувальний припис:

термін	кількість	у %
6 місяців	84	58%
5 місяців	6	4%
4 місяці	3	2%
3 місяці	28	19%
2 місяці	16	11%
1 місяць	8	5%
термін не вказано	3	1%

Інформування уповноваженої особи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству⁴² та органу Національної поліції про задоволення або часткове задоволення заяви заявника про видачу обмежувального припису:

суб'єкт	кількість	у %
суд проінформував уповноважену особу у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та орган Національної поліції	84	64%
суд проінформував тільки орган Національної поліції	42	25%
суд не проінформував жодного суб'єкта	22	11%

Підстави відмови судом у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису:

не притягнення кривдника до адміністративної та/або кримінальної відповідальності

- відсутні належні докази того, що кривдник притягувався до адміністративної або кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства;

- факт складання адміністративного протоколу про притягнення кривдника до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства не свідчить про те, що особа вчинила домашнє насильство;
- наявність звернення до поліції та факт складання адміністративних протоколів за вчинення домашнього насильства не є доказом вчинення правопорушення, враховуючи, що особа вважається невинуватою, доки її вину не буде доведено у законному порядку і встановлено судом
- докази притягнення чоловіка до адміністративної відповідальності, мали місце вже після звернення заявниці до суду із позовом про розірвання шлюбу;
- згідно з відповіді начальника поліції, особа до адміністративної відповідальності не притягався, за місцем роботи характеризується позитивно;
- суд вважає, що сам по собі факт внесення заяв до ЄРДР за ч.1 ст.125 КК України жодним чином не підтверджує винність у вчиненні злочинів;
- особу не було визнано винним у скоєні адміністративного правопорушення за ч. 1 ст. 173-2 КУпАП на підставі ст. 22 КУпАП, не надано інформації про результати звернення до органів поліції, при цьому самі лише звернення до органів поліції не може бути належним доказом;
- кримінальне провадження за ч. 1 ст. 125 КК закрито на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК;
- суду не надано належних та допустимих доказів вчинення домашнього насильства щодо неповнолітнього сина, оскільки відсутні судові рішення, які набрали законної сили;
- до правоохоронних органів з будь-яких заяв з приводу погроз чоловіка заявниці не подавала;
- кримінальна справа за ч. 1 ст. 125 КК на даний час знаходиться на розгляді в суді;
- сам факт звернення до органів поліції свідчить лише про наявність тривалого конфлікту та існування особистих неприязних стосунків колишнього подружжя, у тому числі і щодо виховання дитини, що не підтверджує факт того, що вчинюється домашнє насильство;
- відомості внесені до ЄРДР за ч. 1 ст. 156 КК суд не може прийняти як належний та допустимий доказ вчинення насильства відносно дитини заінтересованою особою у розумінні ст.ст. 77-78 ЦПК України, оскільки дані відомості внесені до невстановленої особи;

- витяг з ЄРДР не є доказом, оскільки досудове розслідування ще не закінчено, особу до кримінальної відповідальності не притягнуто;
- заявником не надано суду копії відповідних судових рішень, які набрали законної сили, згідно яких особу визнано винним у вчиненні у вчинення домашнього насильства та притягнуто до адміністративної чи кримінальної відповідальності;
- суд вважає, що наявність складених протоколів відносно кривдника не може бути визнано судом, як доведений факт вчинення будь-яких протиправних дій відносно заявниці та сина;
- суду не надано жодних доказів щодо внесення відомостей до ЄРДР про систематичні випадки домашнього насильства;
- після приїзду працівників поліції оцінка ризиків не проводилась, терміновий припис не виносився;

оцінка судом доказів, що були подані заявником

- суду не надано жодних доказів, щодо внесення випадків домашнього насильства до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі;
- заявник не надала належних та допустимих доказів, які б підтвердили наявність підстав для застосування обмежувального припису, до того ж заходи обмежувального припису, які вона просить застосувати, є конкретно не визначеними, а тому не можуть бути використаними у порядку виконання рішення суду ;
- за загальним правилом, закріпленим у ч. 3 ст. 12 ЦПК України, кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог та заперечень, заявник не довела випадки домашнього насильства;
- заявником не надано доказів того, що заінтересована особа чинить домашнє насильство та є беззаперечним кривдником;
- заявницею не представлено суду доказів щодо вчинення фізичного, психологічного, а також фінансового насильства відносно неї чи їх спільних малолітніх дітей;
- CD диск суд не може взяти до уваги, оскільки він не отриманий у відповідності до вимог ЦПК України;
- звернення до невролога та виписки із історії хвороби підтверджують проблеми із здоров'ям дитини, однак не є доказом того, що заінтересована особа вчиняє психологічне насильство і його дії перебувають у прямому причинному зв'язку із захворюванням дитини;

- висновки спеціалістів щодо наявності тілесних ушкоджень не є належним доказом в розумінні ст. 77 ЦПК, з огляду на те, що вказані письмові докази не доводять вчинення будь-яких протиправних дій;
- суду не надано підтвердження про направлення (надання) копій доказів іншим учасникам справи, суд не бере до уваги докази у разі відсутності підтвердження надсилання (надання) їх копій іншим учасникам справи;
- судом не здобуто доказів про вчинення домашнього насильства;
- пояснення дитини, з огляду на відсутність інших доказів та з урахуванням неприязних відносин між заявником та заінтересованою особою, як колишнього подружжя, а також наявність в них інших дітей, є недостатнім доказом для видачі обмежувального припису ;
- заявник не надав належних та допустимих доказів спричинення дитині домашнього насильства, з лікарняних довідок не вбачається за яких обставин дитина отримала синці та садни;
- особисті пояснення заявника, які отримані в судовому засіданні щодо вчинення домашнього насильства, які не підтверджуються жодними дослідженими в судовому засіданні доказами, суд не може розглядати як доказ вчинення домашнього насильства;
- письмові докази – висновок судово-медичної експертизи та листування з поліцією та прокуратурою з приводу вчинення відносно заявника домашнього насильства суд не розглядає як підтвердження того, що особа вчинила домашнє насильство;
- суд критично ставиться до результатів діагностики психоемоційного стану дитини, оскільки особа, яка їх складала не була попереджена про кримінальну відповідальність за ст.ст. 384, 385 КК;
- етіологію виникнення даних роздруківок смс-повідомлень саме заінтересованою особою суду не надано;
- заявник просить видати обмежувальний припис, зобов'язавши зацікавлених осіб усунути перешкоди у користуванні житловим приміщенням, при цьому заявником суду не надано доказів, що він є співвласником житлового приміщення, в усуненні перешкод у доступі до якого він просить в заяві;
- вказана категорія справи обмежена часовими проміжком, тому суд позбавлений можливості ініціювати збір додаткових доказів;

оцінка судом реакції інших органів та установ, залучених до протидії домашнього насильства

- працівниками поліції не застосовувався терміновий заборонний припис;

- постраждала особа протягом тривалого часу до органів та установ, які мають відношення до протидії домашньому насильству не зверталась, інформація, що була нею викладена у заяві уповноваженими органами не перевірялась.
- заявниця не зверталась до органів соціальної служби, відповідно від них відсутня інформація;
- сам факт постійного звернення до різних органів розцінюється судом, як наявність тривалого конфлікту між заявниками, а не підтверджує того, що було вчинено домашнє насильство, що є необхідною умовою для можливості застосування судом спеціальних заходів;

не встановлення судом випадків домашнього насильства

- судом встановлено, що між заявником і заінтересованою особою існує тривалий спір щодо визначення місця проживання малолітньої дитини;
- короткочасний словесний конфлікт, що у розумінні Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» не є психологічним насильством;
- жестикуляція руками не може розцінюватись як психологічне насильство, жодними доказами не доведено, що наляканий стан дитини, а також його не бажання йти до батька викликаний саме діями (правомірними чи неправомірними) батька, а не іншими зовнішніми факторами;
- судом встановлено наявність між батьками спору про участь у вихованні дитини, що не може розцінюватись як насильство в сім'ї.
- між сторонами вбачається конфлікт та небажання знайти компроміс;
- чоловік бажає налагодити стосунки в сім'ї, а дружина розцінює це як насильство;
- між особами наявний спір щодо виселення кривдника, справа перебуває на розгляді у іншого суду, а тому задоволення вимоги в межах видачі обмежувального припису на даний час може суттєво порушити конституційні права заінтересованої особи, крім того в межах даного судового розгляду, суд не вправі вирішувати спір про право, який існує між сторонами.
- намагання заінтересованої особи приймати участь у вихованні спільних дітей, не суперечить загальним засадам суспільства, не можуть бути підставою застосування відносно нього обмежувального припису;
- доводи заявника щодо вчинення домашнього насильства відносно дитини, не знайшли свого підтвердження в суді;

- суд зазначає, що існуючі на даний час неприязні відносини між сторонами і очевидна антипатія сама по собі не є підставою для обмеження конституційних прав особи;
- фізичне покарання дітей із застосування ременя не досягло мінімального рівня жорстокості для визнання таких дій катуванням;
- дії не носять системного характеру й були вчинені на емоційному ґрунті;
- вимога заявниці щодо усунення перешкод у користуванні майном, що є її особистою приватною власністю, а саме зобов'язання повернути ключі від цих приміщень, звільнити їх та не чинити перешкод у користуванні цим приміщенням, не позбавляє заявницю права звернутись до суду з відповідним позовом;
- наявний конфлікт між подружжям через ревності до дружини та розподілу спільного майна;

інші підстави, які були зазначені судом

- заявниця та заінтересована особа проживають у спільному будинку;
- шлюб між сторонами не розірваний, вони проживають у спільному житловому будинку, поділ майна між ними не здійснено;
- обставини правопорушення відносно заявниці мали місце до набрання чинності Закону України «Про запобігання та протидії домашньому насильству» не можуть поширюватись на правовідносини, які виникли до набрання ним чинності, згідно ст. 58 Конституції України закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи;
- не доведено, що рішення про задоволення заяви якнайкраще відповідатиме інтересам малолітньої дитини;
- актуальних на час розгляду даних, що особа зловживає алкоголем суду не надано;
- дитина має можливість поїхати за кордон та докази, надані заявницею не підтверджують вчинення батьком дитини економічного насильства щодо малолітнього сина.

Апеляційна інстанція

В ході аналізу рішень судів апеляційної інстанції, більш детально було проаналізовано 45 постанов⁴³, прийнятих апеляційним судом, з яких апеляційний суд прийняв наступні рішення:

	кількість	у %
Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції про задоволення заяви про видачу обмежувального припису та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису	14	31%
Суд апеляційної інстанції залишив рішення суду першої інстанції про відмову у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису без змін	9	20%
Суд апеляційної інстанції змінив рішення суду першої інстанції про задоволення заяви про видачу обмежувального припису (зменшив/збільшив строк дії обмежувальних приписів, змінив обмежувальні заходи)	6	13%
Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції про відмову у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису та ухвалив нове рішення, яким задовольнив заяву про видачу обмежувального припису	13	29%
Суд апеляційної інстанції залишив рішення суду першої інстанції про задоволення заяви про видачу обмежувального припису без змін	3	7%

Касаційна інстанція

В рамках дослідження, було детально проаналізовано 5 постанов Верховного Суду⁴⁴.

Справа № 756/2072/18 від 21 листопада 2018 року

Перша інстанція – відмова заявниці у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису.

Друга інстанція – відмовила заявниці у задоволенні апеляційної скарги, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Касаційна інстанція – відмовила заявниці у задоволенні касаційної скарги, рішення суду першої та апеляційної інстанцій залишено без змін.

Справа № 462/2318/18 від 13 лютого 2019 року

Перша інстанція – відмова заявниці у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису.

Друга інстанція – відмовила заявниці у задоволенні апеляційної скарги, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Касаційна інстанція – відмовила заявниці у задоволенні касаційної скарги, рішення суду першої та апеляційної інстанцій залишено без змін.

Справа № 363/3496/18 від 17 квітня 2019 року

Перша інстанція – відмова заявниці у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису.

Друга інстанція – відмовила заявниці у задоволенні апеляційної скарги, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Касаційна інстанція – відмовила заявниці у задоволенні касаційної скарги, рішення суду першої та апеляційної інстанцій залишено без змін.

Справа № 159/5880/18 від 30 травня 2019 року

Перша інстанція – відмова заявниці у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису.

Друга інстанція – відмовила заявниці у задоволенні апеляційної скарги, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Касаційна інстанція – відмовила заявниці у задоволенні касаційної скарги, рішення суду першої та апеляційної інстанцій залишено без змін.

Справа № 541/1659/18 від 28 серпня 2019 року

Перша інстанція – задовольнила заяву заявниці про видачу обмежувального припису частково.

Друга інстанція – відмовила заінтересованій особі у задоволенні апеляційної скарги, рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Касаційна інстанція – відмовила заінтересованій особі у задоволенні касаційної скарги, рішення суду першої та апеляційної інстанцій залишено без змін.

Висновки

Щодо судових рішень судів першої інстанції

1. Судові рішення про видачу та продовження обмежувального припису некоректно внесенні до Єдиного державного реєстру судових рішень, що ускладнює пошук актуальної судової практики. За параметрами пошукової системи [форма судочинства, категорія справи, форма судового рішення] за період січень 2018 – серпень 2019 відображається всього 122 судові рішення. Натомість пошук судових рішень у «ручному режимі» за пошуковими словами «обмежувальний припис домашнє насильство» за аналогічний період надав можливість виявити 568 судових рішень .
2. В судових рішеннях спостерігається вживання суддями таких понять як: «позивач» та «відповідач». Натомість відповідна категорія справ передбачає вживання термінів щодо учасників «заявник» та «заінтересована особа». Так само судді вживають наступну термінологію, як: «відзив»⁴⁵, «насильство в сім'ї»⁴⁶, «жертва домашнього насильства»⁴⁷.
3. У багатьох рішеннях зазначались персональні данні учасників справи: прізвище та ім'я, ідентифікаційний код, домашня адреса, назва учбового закладу та закладу дошкільної освіти. Відповідно, розкривається конфіденційність інформації про постраждалих осіб, що є недопустимим.
4. З проаналізованих 250 судових рішень:
 - у 29% справ судді приймають рішення про задоволення заяви у повному обсязі;
 - у 30 % справ заява задовольняється частково [суд встановлює не всі обмежувальні заходи, про які просить заявник або зменшує строк дії обмежувального припису про який просить заявник];
 - у 41% справ судді відмовляють у видачі обмежувального припису.

5. З заявою про вибачу обмежувального припису звертаються:
 - перше місце – колишні дружини (34%);
 - друге місце – дружини (23%);
 - третє місце – матері та цивільні дружини (по 7%);
 - четверте місце – колишні цивільні дружини та дружини у процесі розлучення⁴⁸ (по 4%);
 - п'яте місце – матері колишньої дружини, колишні чоловіки, бабусі в інтересах онуків, матері в інтересах дитини (по 2%);
 - в одній справі⁴⁹ з заявою про видачу обмежувального припису звернулась сусідка і суд задовольнив заяву про видачу обмежувального припису та заборонив наблизитися на відстань ближче, ніж на один метр строком до двох місяців, що суперечить чинному законодавству, оскільки обмежувальний припис може бути винесений відносно осіб, що підпадають під дію ст.3 Закону № 2229-VIII.
6. 88% осіб, які звертаються із заявою про видачу обмежувального припису складають особи жіночої статі.
7. У 64% судових рішень не зазначена дата звернення заявника до суду із заявою про видачу обмежувального припису, тому немає можливості встановити чи було судом прийнято рішення впродовж 72 годин, як того вимагає закон. Разом з тим, у тих рішеннях, де така дата зазначена, тільки у 8 % справ, судді прийняли рішення впродовж 72 годин. У 14% справ рішення було прийнято від 4 до 9 днів, у 6% справ – від 10 до 25 днів, у 4% справ – впродовж 1 місяця, у 2% справ – впродовж 1,5 місяця, у 1% справ – впродовж 2 та 3 місяців. Так само є прецедент розгляду справи впродовж 4 і навіть 6,5 місяців⁵⁰.
8. 76% заявників та 49 % заінтересованих осіб брали участь у судовому засіданні під час розгляду заяви про видачу обмежувального припису судом, відповідно 24 % заявників та 51 % заінтересованих осіб не брали участь у розгляді справ судом про видачу обмежувальних приписів.
9. Обставини, на які послався заявник про видачу обмежувального припису – вчинення фізичного, психологічного, економічного та сексуального насильства. Найбільше заявники посилались на вчинення саме психологічного насильства. Випадки всіх чотирьох форм насильства так само мали місце щодо дітей. Мали місце випадки, коли судді оцінювали випадки домашнього насильства, не як домашнє насильство, а як: «вирішення сімейного спору щодо участі батька у вихованні дитини», «хуліганські дії», які мають розглядатись в рамках

інших провадженнях⁵¹, «конфлікт»⁵² або «неправильна поведінка» при цьому суд поклав додаткові обов'язки на службу у справах дітей щодо контролю за відповідною «неправильною поведінкою»⁵³.

10. При прийнятті рішень судді так само враховують характеристики щодо заінтересованих осіб, надані з їх місць роботи, як ще один аргумент для відмови у видачі обмежувального припису⁵⁴.
11. Щодо заходів тимчасового обмеження, які були застосовані судом до заінтересованої особи, то при задоволенні або частковому задоволенні заяви про видачу обмежувального припису судді застосовували:
 - заборону перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою – 22%;
 - усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи – 3%;
 - обмеження спілкування з постраждалою дитиною – 7%;
 - заборона наблизитись на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою⁵⁵ – 35%;
 - заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває в місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею – 15%;
 - заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб – 18%.

В одній справі суд встановив певні обмеження з виключенням: «крім короткочасного наближення для вирішення питань, пов'язаних із вихованням дитини»; «крім реалізації права на участь у вихованні дитини»⁵⁶.

12. Термін на який був винесений обмежувальний припис складав:
 - 6 місяців – 58%;
 - 5 місяців – 4%;
 - 4 місяці – 2 %;
 - 3 місяці – 19%;
 - 2 місяці – 11%;
 - 1 місяць – 5 %;
 - у трьох справах термін не був зазначений взагалі⁵⁷.

13. У 64% справ судді інформували про рішення про задоволення або часткове задоволення заяви про видачу обмежувального припису уповноважену особу у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та орган Національної поліції, як того вимагає закон. У 25% справ судді інформували тільки орган Національної поліції. У 11% справ судді взагалі нікого не інформували.
14. Щодо доказів, які були враховані судом при винесенні рішення про задоволення або часткове задоволення заяви про видачу обмежувального припису, судова практика різниться. Деякі судді (меншість) брали до уваги внесені відомості до ЄРДР про вчинення кримінального злочину щодо заявниці (як правило, нанесення тілесних ушкоджень) або адміністративні протоколи за ст. 173-2 КУпАП (вчинення домашнього насильства), однак інші судді (більшість) такі докази не брали до уваги⁵⁸ і відмовляли у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису, оскільки на думку суду особа не вважається «беззаперечним кривдником», якщо її не було притягнуто до адміністративної та/або кримінальної відповідальності, а доти вважали факт домашнього насильства не доведеним⁵⁹. Судді підкреслювали принцип презумпції невинуватості⁶⁰.

У достатньої кількості судових рішень підхід суддів до надання доказів залишався занадто «сворим».

У своїх рішеннях судді відмічали, що сторони мають дотримуватись принципу «змагальності сторін»⁶¹ та саме на заявника покладений обов'язок надавати докази того, що заінтересована сторона вчинила домашнє насильство, керуючись при цьому ст. 81 ЦПК України⁶². В одній справі суд не прийняв докази, які подавала заінтересована сторона, оскільки згідно ч. 9 ст. 83 ЦПК України «заінтересованою особою ОСОБА_4 не надано суду підтвердження про направлення (подання) копій таких доказів іншим учасникам справи»⁶³.

Так само, суд не оцінює як доказ зафіксовані розмови між заявником та заінтересованою особою на технічні засоби, зроблені самостійно заявником⁶⁴.

15. Як доказ деякі судді брали до уваги «офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї». Однак, з прийняттям Закону № 2229-VIII дана норма, яка містилась у передньому законі «Про попередження насильства в сім'ї» втратила свою дію, хоча наказ від 07.09.2009 за № 3131/386, який закріплює саму форму офіційного попередження про неприпустимість насильства в сім'ї, досі чинний. В

одній справі суд зазначив: *«Згідно висновків про результати розгляду звернень ОСОБА_1 Лубленського ВП ГУНП в Полтавській області ОСОБА_1 повідомлено про те, що за її зверненнями проведено перевірку, ОСОБА_4 винесено офіційне попередження про недопустимість учинення ним насильства в сім'ї. Отже матеріали справи не містять даних, які б підтверджували факт наявності у діях ОСОБА_4 складу адміністративного правопорушення – вчинення домашнього насильства, відповідальність за яке передбачено ст. 173-2 КУпАП»⁶⁵*. Як наслідок, суд відмовив заявниці у винесенні обмежувального припису. Разом з тим, у одній справі суд дійшов до іншого висновку та задовольнив заяву про видачу обмежувального припису⁶⁶. Так само у жодному рішенні, ухвалені після березня 2019 року не згадувалось про оцінку ризиків вчинення домашнього насильства⁶⁷, яку мають складати працівники органів національної поліції за фактом вчинення домашнього насильства відносно кожної постраждалої особи. Так само в одиничних справах було зазначено, що працівниками органів національної поліції був винесений терміновий заборонний припис і навіть його винесення не було переконливим доказом для суду, щоб задовольнити заяву про видачу обмежувального припису⁶⁸.

16. Приймаючи рішення про відмову у задоволенні заяви про видачу обмежувальних приписів, судді посилались на ту обставину, що заявник не надала підтвердження того, що випадок домашнього насильства був внесений до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі⁶⁹. Така аргументація суду суперечить чинному законодавству⁷⁰.
17. У одній справі суд зазначав, що для винесення обмежувального припису, факт домашнього насильства мав бути на час звернення з відповідною заявою до суду⁷¹.
18. Судді вкрай рідко застосовували можливість самостійного витребування доказів, так само у деяких справах судді зазначили: *«При цьому суд при розгляді даної заяви, враховуючи специфіку процедури розгляду вказаної категорії справ, яка обмежена часовим проміжком (72 години), позбавлений можливості ініціювати збір додаткових доказів»⁷²*, *«Крім того, суд безпосередньо не повинен брати участі у зборі доказового матеріалу»⁷³*.
19. Оцінюючи ризики, суд часто застосовував формальне аргументування наявності ризиків вчинення домашнього насильства, як от: «суд вважає наявні ризики вчинення домашнього насильства» або «суд

вважає є обґрунтовані ризики вчинення домашнього насильства відносно постраждалої особи». В одиничних випадках суд оцінював у чому полягає вірогідність продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи конкретно для заявника. Так само відмовляючи у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису, судді зазначали, що саме заявник має довести можливі ризики вірогідності та продовження вчинення домашнього насильства та настання наслідків для заявника⁷⁴. Разом з тим є позитивні рішення аргументування настання ризиків для постраждалої особи.⁷⁵

20. Судді у одиничних випадках застосовували практику ЄСПЛ, а особливо ту практику, що стосується саме справ домашнього насильства. Але навіть у тих справах, де практика ЄСПЛ і застосовувалась, суд залишав за собою право зазначати назву справи та короткі цитати без належного аргументування до конкретної справи. Разом з тим, у тих справах де суд застосовував дотичну до справ домашнього насильства практику ЄСПЛ, суд приходив до наступного висновку: *«Таким чином, такі заходи як вбачається із наведених вище норм та практики ЄСПЛ є виправданими, оскільки таких прав заінтересована особа не позбавляється, а такі лише тимчасово обмежуються з метою забезпечення реалізації та захисту прав потерпілих осіб, а саме права на життя, здоров'я, безпеку, житло, свободу, тощо, що слід вважати мають у даному випадку пріоритет. Такі заходи відповідно є законними, переслідують законну мету та слід вважати є пропорційними до мети, що переслідується (необхідними в демократичному суспільстві)»*⁷⁶. І такий висновок суду відповідає цілі застосування обмежувального припису судом в інтересах постраждалої особи.
21. При винесенні судових рішень судді посилались на національне законодавство у сфері сімейного права, зокрема захисту батьківських прав, а так само у сфері житлового права. Часто, приймаючи судові рішення судді надавали більший пріоритет захисту сімейних та житлових прав⁷⁷ заінтересованої особи, ніж захисту правам заявника не страждати від домашнього насильства, оцінюючи його/її безпеку. Разом з тим є позитивні висновки суду, які заслуговують на особливу увагу: *«під час вирішення в судах спору щодо виховання дитини, відповідно до положень СК України, ОСОБА_3 застосовував домашнє насильство*

як до дружини так і до дитини, такі протиправні дії підпадають під регулювання норм Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», оскільки нікому не дозволено вирішувати спори із захисту своїх прав шляхом застосування насильства»⁷⁸; «Доводи ОСОБА_2 щодо відсутності у нього іншого житла суд відхиляє, оскільки у даному випадку пріоритет надається безпеці постраждалої особи та зазначена вище вимога може поширюватися на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їх майнових прав на відповідне житлове приміщення»⁷⁹.

22. Так само у більшості випадків діти-свідки домашнього насильства залишалися поза увагою, особливо коли батьки вчинюють домашнє насильство один до одного⁸⁰. Разом з тим є позитивні рішення судів щодо аргументації захисту прав дітей-свідків домашнього насильства⁸¹.
23. З проаналізованих справ судів першої інстанції, у шести справах, заявниками в інтересах дітей (3 дівчинки та 3 хлопчика) були – служба у справах дітей, орган опіки та піклування та районна державна адміністрація. Варто додати, що така судова практика поширена тільки у двох областях – Вінницькій та Закарпатській. В решті областей з заявами про видачу обмежувального припису в інтересах дитини звертались або законні представники або близькі родичі дитини⁸².
24. Мали місце випадки разом з прийняттям рішення про задоволення заяви про видачу обмежувального припису направити особу на проходження програми для кривдників⁸³, що суперечить національному законодавству, зокрема ст. 39-1 КУпАП.
25. Мали місце випадки, коли заявник разом з винесенням обмежувального припису просила суд у тому числі стягнути з заінтересованої особи компенсацію моральної шкоди. У задоволенні даної вимоги судом було відмовлено, що відповідає національному законодавству⁸⁴.
26. Більшість судових рішень були ухвалені саме про видачу обмежувального припису, з заявою про продовження обмежувального припису заявники звертались у меншій кількості. Основними аргументами подання такої заяви були – порушення встановленого обмежувального припису та вчинення нових випадків домашнього насильства.

Щодо постанов судів апеляційної інстанції

1. Так само мали місце випадки, коли у постановах судів апеляційної інстанції зазначаються персональні данні учасників справи, так само вживається некоректна термінологія: «позивач», «відповідач», «наси́льство в сім'ї», «жертва домашнього насильства»⁸⁵.
2. Відповідно до аналізу постанов судів апеляційної інстанції:
 - суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції про задоволення заяви про видачу обмежувального припису та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису – 31%;
 - суд апеляційної інстанції залишив рішення суду першої інстанції про відмову у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису без змін – 20%;
 - суд апеляційної інстанції змінив рішення суду першої інстанції про задоволення заяви про видачу обмежувального припису (зменшив/збільшив строк дії обмежувальних приписів, змінив обмежувальні заходи) – 13%;
 - суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції про відмову у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису та ухвалив нове рішення, яким задовольнив заяву про видачу обмежувального припису – 29%;
 - суд апеляційної інстанції залишив рішення суду першої інстанції про задоволення заяви про видачу обмежувального припису без змін – 7%.
3. У одній справі суддя поклав сплату судового збору на заявницю у випадку відмови у видачі обмежувального припису, що суперечить національному законодавству, зокрема ч. 3 ст. 350-5 ЦПК України, відповідно до якої судові витрати, пов'язані з розглядом справи про видачу обмежувального припису, відносяться на рахунок держави⁸⁶.
4. Приймаючи рішення суд апеляційної інстанції у деяких справах дотримувався позиції захисту батьківських прав⁸⁷, а так само захисту житлових прав заінтересованої особи⁸⁸. Разом з тим, одній справі суд зазначив *«Існування конфлікту між сторонами на ґрунті спору щодо участі ОСОБА_2 як батька у вихованні онуки заявниці підтверджує існування ризиків продовження у майбутньому домашнього насильства у будь-якому його прояві»*⁸⁹.

5. Аргументуючи зменшення строку дії обмежувального припису, суд апеляційної інстанції наводив наступну аргументацію:

- *«Апеляційний суд приходить до висновку, що з урахуванням усіх встановлених обставин справи та того, що такий обмежувальний припис застосовується щодо ОСОБА_3 вперше, то достатнім та обґрунтованим буде строк дії примусу - 3 місяці, у зв'язку із чим визначений судом першої інстанції цей строк слід зменшити із 6 до 3 місяців»⁹⁰.*
- *«В той же час, видаючи обмежувальний припис на максимальний передбачений законом строк, суд першої інстанції такого висновку не обґрунтував та не навів, які існують ризики продовження і повторення насильства у майбутньому. Відтак, зважаючи на час, який пройшов з дати ухвалення рішення, судова колегія вважає, що слід зменшити строк, на який видано обмежувальний припис, до чотирьох місяців»⁹¹.*
- *«При цьому, колегія суддів прийняла до уваги пояснення ОСОБА_2 в суді апеляційної інстанції, що він не має намірів і не буде вчиняти будь-яке насильство відносно ОСОБА_1, навпаки намагається налагодити з останньою дружні стосунки і для цього, за її згодою, надає їй можливу допомогу і підтримку. З урахуванням викладеного, колегія суддів відхилила доводи заявниці про необхідність встановлення обмежувального припису з максимальним строком (6 місяців) і дійшла висновку про можливість видачі обмежувального припису строком на 2 (два) місяці»⁹².*

Разом з тим, аргументуючи збільшення строку дії обмежувального припису суд зазначив: *«Строк дії обмежувального припису слід збільшити з двох місяців до шести місяців, що хоч є максимально можливим строком дії обмежувального припису встановленим законом, однак зважаючи на викладені вище обставини справи є виправданим у даному випадку та таким, що покликаний мінімізувати ризики негативної поведінки заінтересованої особи у майбутньому або і виправити таку його негативну поведінку»⁹³.*

6. Деякі судді вважають доведеним фактом домашнього насильства лише за наявності відповідних рішень про притягнення заінтересованої особи до адміністративної відповідальності за ст. 173-2 КУпАП⁹⁴ або до кримінальної відповідальності, та дотримуються тієї позиції, що сам факт звернення до правоохоронних органів свідчить про наявність конфлікту та не підтверджує факт домашнього насильства⁹⁵. В інших

справах такі звернення суд не брав до уваги⁹⁶. В одній справі суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції та прийняв нове рішення про видачу обмежувального припису, визначивши достатнім звернення заявниці до органів поліції та фіксації тілесних ушкоджень на підставі довідки з травматичного пункту лікарні⁹⁷. Так само в іншій справі суд зазначив: «З вищевикладеного вбачається, що звернення заявника із заявою до органів поліції, до Обухівського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, підтверджує факт домашнього насильства над заявником»⁹⁸. Разом з тим, в інших справах апеляційний суд апеляційної інстанції зазначив:

- «Ті обставини, що судимість ОСОБА_3 за вироком Володимир-Волинського міського суду Волинської області від 6 серпня 2015 року є погашеною, а вирок Володимир-Волинського міського суду Волинської області від 27 лютого 2019 року не набрав законної сили, не є безпосередньою підставою для видачі чи відмови у видачі обмежувального припису, проте дані судові рішення характеризують особу кривдника, дають можливість суду оцінити ризики вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення»⁹⁹;
- «Згадані висновки не є беззаперечними доказами в підтвердження того, що з сторони ОСОБА_3 та ОСОБА_4 щодо неї – ОСОБА_1 чиниться фізичне насильство, однак колегія суддів враховуючи, що між заявником, яка є особою похилого віку та заінтересованими особами в місці їх спільного проживання з певною періодичністю трапляються конфлікти у зв'язку з чим останні попереджалися про недопустимості вчинення ними насильства в сім'ї, а також ризики продовження та їх повторення, з метою захисту прав заявника від насильства в сім'ї, вважає за необхідне застосувати обмежувальний припис щодо ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_1 року народження та ОСОБА_4 ІНФОРМАЦІЯ_2 року народження, шляхом заборони вказаним особам наблизитися до ОСОБА_1 на відстань не менше двох метрів та спілкуватися з нею на строк 6 місяців»¹⁰⁰;
- «Посилання ОСОБА_3 на те, що кримінальне провадження, яке порушено за заявою ОСОБА_1 щодо неправомірних дій по відношенню до малолітньої ОСОБА_2 не завершено, та він не має у ньому жодного процесуального статусу, йому не оголошено підозру, тому докази вчинення ним будь-яких протиправних дій щодо ОСОБА_2 відсутні, судова колегія

відхиляє з огляду на правову природу обмежувального припису, що є тимчасовим заходом, виконуючим захисну та запобіжну функцію і спрямованим на попередження вчинення насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, саме до вирішення питання про кваліфікацію дій кривдника та прийняття щодо нього рішення у відповідних адміністративних або кримінальних провадженнях. Враховуючи запобіжну функцію обмежувального припису, для його видачі не є необхідним закінчення кримінального провадження, оскільки у такому разі його вжиття неможливо буде визнати своєчасним»¹⁰¹;

- «Незважаючи на те, що заінтересована особа ОСОБА_5 жодного разу до 20.03.2019 р. не був притягнутий до адміністративної чи кримінальної відповідальності щодо вчинення ним насильства в сім'ї, апеляційний суд у складі колегії суддів вважає, що вказані докази у своїй сукупності підтверджують факт тривалого психологічного насильства в сім'ї та зважаючи на неодноразовість вчинення протиправної поведінки, її до певної міри систематичність, а також збільшення загрози насильницьких дій, що в своїх проявах підпадає, також, під ознаки адміністративного правопорушення, що вчинення ОСОБА_5 психологічного насильства в сім'ї щодо заявників має місце тривалий час, тому слід вважати, що існували та існують і надалі ризику можливого продовження таких дій з боку ОСОБА_5»¹⁰²;
7. Деякі судді апеляційної інстанції залишають за собою право не надавати детальної відповіді на кожен аргумент апеляційної скарги, посиляючись при цьому на рішення ЄСПЛ¹⁰³.
 8. Деякі судді апеляційної інстанції скасували рішення суду першої інстанції про видачу обмежувального припису у зв'язку з тим, що: «вищезазначені нормативно-правові акти, які набрали чинності 07 січня 2018 року, не можуть поширюватись на правовідносини, які виникли до набрання ними чинності, у період з 2016 по 2017 роки»¹⁰⁴.
 9. Деякі судді апеляційної інстанції так само скасовували рішення про видачу обмежувального припису, зазначаючи: «Окрім цього, суду не надано будь-яких доказів щодо внесення хоча б одного випадку вчинення ОСОБА_2 домашнього насильства до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства відповідно до положень ст.16 Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»¹⁰⁵.

10. Деякі судді, скасовуючи рішення першої інстанції про відмову у видачі обмежувального припису та приймаючи рішення про видачу обмежувального припису та наводили таку аргументацію: *«Проте, з урахуванням того, що у зв'язку зі зверненням ОСОБА_3 до органу досудового розслідування, зазначені нею обставини підлягають розслідуванню та перевірки в порядку кримінального судочинства у визначені чинним кримінальним процесуальним законодавством строки, а отже колегія суддів вважає, що строк дії обмежувального припису слід визначити у два місяці»*¹⁰⁶.
11. Деякі судді посилались у своїх рішеннях на практику ЄСПЛ у справах домашнього насильства та наводили наступні аргументи скасовуючи рішення про відмову у видачі обмежувального припису: *«Посилання суду першої інстанції про те, що сварки та бійки носять обопільний характер, не спростовують, а навпаки підтверджують наявність вкрай неприязних відносин між колишнім подружжям, які у разі не застосування належних засобів впливу можуть призвести до тяжких негативних наслідків»*¹⁰⁷.
12. В одній справі суд встановив порушення норм процесуального права судом першої інстанції, а саме – ч. 11 ст. 128 ЦПК України, що визначає правила належного повідомлення сторін¹⁰⁸.
13. Позитивним є посилання судом на практику ЄСПЛ, що стосується справ домашнього насильства. Скасовуючи рішення суду першої інстанції та приймаючи рішення про видачу обмежувального припису на максимальний строк, суд апеляційної інстанції зазначив: *«Прецедентна практика Європейського суду з прав людини виходить з того, що проблема домашнього насильства, може мати різні форми, починаючи з фізичного насильства і завершуючи психологічним насильством чи словесними образами, яка незавжди лежить на поверхні, оскільки часто постає в контексті особистих стосунків або закритих систем, до того ж від такого насильства страждають не тільки жінки, а й діти, які дуже часто прямо чи опосередковано теж стають жертвами таких подій(справа Опуз проти Туреччини). Реалізуючи п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо доступності правосуддя та справедливого судового розгляду, кожна держава-учасниця цієї Конвенції вправі встановлювати правила судової процедури, в тому числі й процесуальні заборони і обмеження, змістом яких є не допустити судовий процес у безладний рух»*¹⁰⁹.

Щодо постанов судів касаційної інстанції

Справа № 756/2072/18 від 21 листопада 2018 року

1. Постанова Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 756/2072/18 є першою постановою Верховного Суду у справах про видачу та продовження обмежувальних приписів в Україні, а тому висновки суду мали свій вплив на подальшу судову практику у справах зазначеної категорії.
2. Основним аргументом відмови у задоволенні касаційної скарги та винесені особі обмежувального припису стало те, що постраждала особа не довела факту вчинення кривдником домашнього насильства щодо неї у присутності їх дітей, а саме не надала суду *«беззаперечних доказів на підтвердження вчинення відносно ОСОБА_6 домашнього насильства у розумінні Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»*. Верховний Суд зазначив *«судами першої та апеляційної інстанцій не встановлено випадків домашнього насильства відносно ОСОБА_6 та малолітніх дітей, а також ризиків настання насильства у майбутньому»*. На думку суду першої інстанції в цій справі, таким доказом мала бути постанова про притягнення кривдника до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства: *«Заявник стверджувала, покладаючись на постанову Дніпровського районного суду м. Києва від 07 грудня 2017 року у справі №755/15109/17 про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 173-2 КУпАП, що ОСОБА_2 23 вересня 2017 року вчинила домашнє насильство. Однак, як вбачається зі змісту указаної постанови Дніпровського районного суду м. Києва, ОСОБА_2 не було притягнуто до адміністративної відповідальності за вчинення вказаного правопорушення, натомість адміністративний матеріал було скеровано до Управління патрульної поліції м. Києва для усунення недоліків, зазначених у постанові суду. Серед іншого судом було зазначено, що у справі, окрім протоколу про адміністративне правопорушення, відсутні будь-які докази на підтвердження вчинення ОСОБА_2 адміністративного проступку, передбаченого ч. 1 ст. 173-2 КУпАП»¹¹⁰*. *«У своїй апеляційній скарзі апелянт посилається на те, що судом першої інстанції не було належним чином досліджено подані докази та не надано ним відповідну оцінку. Зокрема, апелянт вказує, що судом не був взятий до уваги факт вчинення ОСОБА_3 домашнього насильства 23 вересня 2017 року, про що свідчить постанова Дніпровського районного суду м. Києва від 07 грудня 2017 року. Однак,*

такі доводи апелянта є необґрунтованими та не можуть бути підставою для скасування рішення суду. Так, при зверненні до суду з заявою, заявником було надано копію постанови Дніпровського районного суду м. Києва від 07 грудня 2017 року, якою адміністративний матеріал відносно ОСОБА_3 про вчинення ним адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, було повернуто до Управління патрульної поліції у м. Києві для усунення недоліків. З вказаної постанови вбачається, що до суду надійшов протокол про адміністративне правопорушення, за змістом якого 23 вересня 2017 року ОСОБА_3 вчинив сімейну сварку із ОСОБА_3. Однак, вказана постанова не містить висновків щодо наявності у діях ОСОБА_3 складу адміністративного правопорушення - вчинення домашнього насильства, а тому не може бути належним доказом у даній справі»¹¹¹. Щодо справи про розгляд відповідного адміністративного протоколу, то особу не було притягнуто до адміністративної відповідальності, а протокол про вчинення адміністративного правопорушення за ст. 173 КУпАП було повернуто до управління поліції оскільки: «[...] адже, крім наявного в справі протоколу в матеріалах справи відсутні будь-які докази вчинення даного адміністративного правопорушення, а наявні в матеріалах справи ксерокопії документів є неналежної якості, текст копій є нерозбірливим, що позбавляє суд можливості виконання обов'язку щодо надання оцінки доказам по справі. [...] При цьому в матеріалах справи про адміністративне правопорушення відсутні підтвердження того, що громадянка ОСОБА_2 та особа, що притягається до адміністративної відповідальності є сім'єю. За таких обставин, враховуючи вище зазначене, суд позбавлений можливості надати оцінку в частині доведеної чи недоведеної обставин, відображених у протоколі про адміністративне правопорушення, а тому, приходять до висновку про необхідність повернення справи для дооформлення, під час якого необхідно всебічно, повно, і об'єктивно з'ясувати всі обставини, що мають значення для прийняття правильного рішення, у тому числі розглянути доводи особи, що притягається до адміністративної відповідальності, які викладені нею у письмових поясненнях, після чого, за наявності до того законних підстав, направити до суду»¹¹². Чи дійсно не мав місце факт домашнього насильства в цій справі, питання риторичне. Однак, суд мав врахувати ці обставини і не виключати того, що все-таки домашнє насильство могло мати місце, а тому побоювання постраждалої особи за свою безпеку та безпеку своїх дітей є виправданими і у сукупності з іншими обставинами справи (викрадення дітей, нанесення фізичного

та психологічного насильства при свідках) мали місце підстави для винесення обмежувального припису. Так само судді мають враховувати практику розгляду суддями адміністративних протоколів за ст. 173-2 КУпАП¹³.

3. Так само, в цій справі Верховний Суд зазначив *«суди під час вирішення такої заяви мають надавати оцінку всім обставинам та доказам у справі, вирішувати питання про дотримання прав та інтересів дітей і батьків, а також забезпечити недопущення необґрунтованого обмеження одного із батьків у реалізації своїх прав відносно дітей у разі безпідставності та недоведеності вимог заяви іншого з батьків»*. Так само, у своєму рішенні Верховний Суд зазначив: *«крім вимог Закону України «Про запобігання та протидії домашньому насильству» до спірних правовідносин підлягають застосуванню правила СК України»*. Між заявником та заінтересованою особою можуть бути наявні сімейні, житлові чи інші цивільні спірні правовідносини, однак вони мають бути розглянуті в рамках позовного провадження, наявність самих лише спірних правовідносин чи навіть їх розгляд у суді не має впливати на розгляд справи про видачу або продовження обмежувального припису. Особа якщо є батьком або матір'ю має право на спілкування з дітьми, чоловік або дружина має право на частку у спільному майні подружжя, однак якщо один чинить домашнє насильство по відношенню до іншого, суд має прийняти справедливе та обґрунтоване рішення, в онову якого покласти безпеку постраждалої особи. Так само це може призвести до зловживання заінтересованою особою своїми батьківськими чи житловими правами у справах про видачу та продовження обмежувальних приписів.

Справа № 462/2318/18 від 13 лютого 2019 року

1. Судом першої інстанції по цій справі не були встановлені випадки домашнього насильства стосовно заявниці, не дивлячись на те, що постраждала особа неодноразово зверталась до правоохоронних органів, так само внесені відомості до ЄРДР за спричинення їй легких тілесних ушкоджень. *«Таким чином, приймаючи до уваги, що стороною заявника не надано суду належних та допустимих доказів вчинення ОСОБА_4 домашнього насильства щодо ОСОБА_2, відсутні судові рішення про визнання винуватим ОСОБА_4 у вчиненні вищенаведених дій, тому суду не доведено належними засобами доказування, що заінтересована особа є кривдником щодо заявниці та її дітей»¹⁴.*

Ці висновки були підтверджені у апеляційній інстанції, а так само Верховним Судом. Для судів всіх рівнів презумпція невинуватості кривдника переважала над безпекою постраждалої особи.

2. Окремої уваги заслуговує висновок суду першої інстанції в цій справі: *«Окрім цього, суду не надано будь-яких доказів щодо внесення хоча б одного випадку домашнього насильства до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, а за таких обставин суд вважає заяву необґрунтованою і такою, що не підлягає задоволенню»¹⁵*. Водночас, суд апеляційної інстанції не врахував, що Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі не створено і фізично внести відомості про випадок про домашнє насильство до відповідного реєстру фізично не можливо.
3. Суд апеляційної інстанції по цій справі зазначив: *«Статтями 12 і 81 ЦПК України встановлено, що цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін; учасники справи мають рівні права щодо здійснення всіх процесуальних прав та обов'язків, передбачених законом, і що кожна сторона повинна довести обставини, які мають значення для справи і на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом [...] у заяві про видачу обмежувального припису повинно бути зазначено обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують (за наявності), а у разі неможливості надати такі докази до заяви може бути додано клопотання про їх витребування. Таким чином, як вбачається з вище наведеного, при розгляді судом заяви ОСОБА_3 про видачу ОСОБА_5 обмежувального припису саме на згадану заявницю покладається обов'язок доведення за допомогою належних, допустимих, достовірних і достатніх доказів (ст.ст. 76-80 ЦПК України) тих обставин, що вона є особою, яка постраждала від домашнього насильства, і кривдником є ОСОБА_5. Як стверджується матеріалами справи, до заяви ОСОБА_3 про видачу ОСОБА_5 обмежувального припису не долучено клопотання про витребування судом доказів на підтвердження обставини про необхідність видачі судом обмежувального припису»*. Разом з тим, подати клопотання про витребування доказів є правом постраждалої особи (а не обов'язком). Суд так само може витребувати докази у справах окремого провадження, що відповідає ч. 2 ст. 284 ЦПК України: «з метою з'ясування обставин справи суд може за власною ініціативою

виребувати необхідні докази. Також, відповідно до ч. 3 ст. 284 ЦПК України: «справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених цим Кодексом, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду. Інші особливості розгляду цих справ встановлені цим розділом». Суд має враховувати аргументи заявника, які наведені у заяві про видачу та продовження обмежувального припису. Вимоги суду надати докази у справах про видачу та продовження обмежувальних приписів не мають бути такі ж «сурові», як у справах позовного провадження або у справах про притягнення кривдника до адміністративної або кримінальної відповідальності.

4. Так само, судом апеляційної інстанції зазначено: *«як вбачається зі змісту розділу У «Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству» Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», обмежувальний припис стосовно кривдника є найбільш суворим та жорстким заходом з усіх передбачених Законом. В той же час, інші, передбачені Законом спеціальні заходи, до ОСОБА_5 не застосовувалися, оскільки заявниця питань про таке застосування не ставила. За вище наведених обставин в їх сукупності колегія суддів приходить до переконання про те, що у суду першої інстанції були відсутні правові підстави для задоволення заяви ОСОБА_3 про видачу ОСОБА_5 обмежувального припису з такими заходами, які зазначені у цій заяві»*. Закон визначає чотири спеціальні заходи: терміновий заборонний припис, обмежувальний припис, взяття кривдника на профілактичний обік та направлення кривдника на проходження програми для кривдників. Кожен з цих спеціальних заходів має свою мету. Так само законодавством не встановлено, що обмежувальний припис застосовується лише тоді, коли до кривдника були застосовані всі інші спеціальні заходи протидії домашньому насильству. Ба більше, до особи можуть бути застосовані всі спеціальні заходи протидії домашньому насильству одночасно.

Справа № 363/3496/18 від 17 квітня 2019 року

1. У своєму рішенні Верховний Суд зробив висновок *«законом визначено, що обмежувальний припис є заходом впливу на кривдника, який вживається лише в інтересах постраждалих осіб та у разі настання певних факторів та ризиків»*. Однак в справах зазначеної категорії, судді мають враховувати той ризик, що постраждала особа не завжди своєчасно отримує належну допомогу від інших суб'єктів

запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема органів національної поліції, реакція яких на випадки домашнього насильства має бути швидкою, професійною та ефективною. У даній справі судом першої інстанції не було встановлено факту домашнього насильства, оскільки адміністративну справу за ч. 1 ст.173-2 КУпАП було закрито у зв'язку із відсутністю в діях кривдника складу адміністративного правопорушення, оскільки: *«Оцінивши досліджені докази віх сукупності та взаємозв'язку, суд приходить до висновку, що дії ОСОБА_1 які виразилися у вчиненні насильства усім`ї, не підтверджуються наданими доказами, вчинення економічного приниження не підтверджено наданими до протоколу документами та взагалі не відноситься до сімейного насильства, а тому в діях ОСОБА_1, відсутній склад адміністративного правопорушення [...] Як вбачається з матеріалів справи, протокол відносно ОСОБА_1 було складено 13.06.2018р. інспектором Вишгородського ВП ГУ НП в Київській області, а сама подія була 15.05.2018 р., пояснення осіб були відібрані саме 15.05.2018р. таким чином особу було встановлено 15.05.2018 року. Таким чином, протокол про адміністративне правопорушення було складено із порушенням встановлених законодавством вимог»¹¹⁶. Конкретно в цій справі суд встановив відсутність складу адміністративного правопорушення оскільки вважав що «економічне приниження»¹¹⁷ не є формою домашнього насильства та адміністративний протокол було складено з порушенням ч. 2 ст. 254 КУпАП. Верховний Суд зазначив: *«[...] сам факт неодноразового звернення ОСОБА_1 до різних органів і служб з підстав вчинення щодо неї психологічного, економічного та фізичного насильства свідчить про наявність тривалого конфлікту між заявником та заінтересованою стороною, але не підтверджує факт того, що останній вчинив домашнє насильство [...]»*. Неналежне реагування інших суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству суд має оцінювати як ризик можливого продовження домашнього насильства для постраждалої особи.*

2. Верховний Суд зазначив: *«Колегія суддів погоджується з висновком судів про те, що між сторонами існує спір щодо користування спільним нерухомим майном, визначення місця проживання, порядку та способу спілкування з дітьми та їх виховання, що регулюється, зокрема, нормами ЦК України та СК України. Зазначений спір не може бути вирішений шляхом застосування зазначених заявником заходів обмежувального припису, зокрема, шляхом зобов'язання ОСОБА_1 усунути перешкоди у користуванні даним будинком»*.

Разом з тим, судма має враховувати, що у більшості справ про видачу обмежувального припису між сторонами наявні спори у сфері сімейних та житлових правовідносин. Розглядаючи відповідні справи, суд має зайняти позицію, що відповідає інтересам постраждалої особи: обмеження прав та інтересів кривдника є виправданими з огляду на те, що особа вчинює домашнє насильство.

3. Безумовно, з огляду на положення ст. 400 ЦПК України Верховний Суд позбавлений процесуальної можливості встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені судом попередніх інстанцій, разом з тим, при розгулі відповідної справи, суд мав взяти до уваги інформацію про те, заявник перебувала у притулку для постраждалих від домашнього насильства.

Справа № 159/5880/18 від 30 травня 2019 року

1. Верховний Суд у даному рішенні підкреслив принцип презумпції невинуватості особи та надав цьому принципу більшу перевагу ніж безпека постраждалої особи. Верховний Суд мав врахувати, що відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII, обмежувальний припис стосовно кривдника – встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи. Основною метою обмежувальних приписів є – захист особи від будь-якої форми домашнього насильства шляхом заборони, обмеження або вимог щодо поведінки кривдника. Призначенням обмежувальних приписів є – недопущення насильства та захист постраждалої особи у першу чергу. Відповідно до ч. 2 ст. 53 Стамбульської конвенції, обмежувальні приписи мають бути, зокрема, доступними незалежно від іншого правового провадження або на додаток до нього. Відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 21 Закону № 2229-VIII, постраждала особа має право на звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності, застосування до них спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству. Суд має враховувати, що постраждала особа має право звернутися до суду із заявою для свого захисту від протиправної поведінки кривдника, однак при цьому бути не готовою ініціювати порушення кримінальної або адміністративної справи. Відсутність відповідних звернень до поліції або рішень судів не має бути перешкодою у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису, якщо заявник зазначає у інший

спосіб, що страждає від домашнього насильства безпеку та є ризики того, що насильство може повторюватись у майбутньому.

Справа № 541/1659/18 від 28 серпня 2019 року

1. Верховний Суд зазначив: «[...] тимчасове обмеження ОСОБА_3 у спілкуванні із заявником та його малолітнім сином є вимушеним заходом, проте буде відповідати найкращім інтересам дитини, тому дійшов правильного висновку про задоволення заяви».
2. Разом з тим, заслуговує на увагу висновок суду першої інстанції, який «встановлює обмежувальний припис з виключенням» «З метою забезпечення реалізації сторонами права на належне представництво своїх прав в суді під час розгляду цивільних та кримінальних справ, які перебувають в провадженні Миргородського міськрайонного суду та Великобагачанського районного суду Полтавської області суд встановлює обмежувальний припис з виключенням, яке надає можливість перебувати сторонам в приміщенні судів, з метою захисту та представництва своїх інтересів. Окрім того, припис встановлюється строком до набрання законної сили рішенням по цивільній справі 541/2378/16-ц, яким буде вирішено позовну заяву ОСОБА_3 до ОСОБА_1 про встановлення способу спілкування з сином ОСОБА_6, однак не більше шести місяців. [...] Видати обмежувальний припис строком до набрання законної сили рішення по цивільній справі 541/2378/16-ц, якою буде вирішено позовну заяву ОСОБА_3 до ОСОБА_1 про встановлення способу спілкування з сином ОСОБА_6, однак не більше шести місяців (до 20 березня 2019 року) стосовно ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2 (адреса реєстрації: АДРЕСА_3, 37600), із наступними заходами тимчасового обмеження, крім захисту та представництва своїх інтересів в суді [...]». Разом з тим, національним законодавством не передбачено будь-яких «виключень» при прийнятті судом рішення про задоволення або часткове задоволення заяви про видачу обмежувального припису. В цій частині суди апеляційної та касаційної інстанції підтримали висновки суду першої інстанції.

Рекомендації

Для працівників судової системи:

1. Розглядаючи справи про видачу та продовження обмежувального припису судді мають напрацьовувати єдиний підхід, що забезпечить гарантування постраждалим особам безпеки та захисту основоположних прав і свобод людини і громадянина, орієнтуючись на положення ст. 53 Стамбульської конвенції та практику ЄСПЛ у справах домашнього насильства та, зокрема, рішень, що стосуються видачі обмежувальних приписів.
2. Розглядаючи справи про видачу та продовження обмежувального припису судді мають дотримуватись:
 - основних засад, що визначені ст. 4 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;
 - положень статей 21 та 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;
 - положень розділу IV ЦПК України «Окреме провадження», зокрема, Глави 1 «Загальні положення» та Глави 13 «Розгляд судом справ про видачу і продовження обмежувального припису», а так само норм ЦПК України що стосуються належного повідомлення про розгляд справи заявника та заінтересовану особу;
 - відповідної термінології: «заявник», «заінтересована особа», «домашнє насильство», «постраждала особа».
3. Розглядаючи справи про видачу або продовження обмежувального припису та, вирішуючи питання щодо оцінки доказів, які подають сторони, зокрема заявник, як ініціатор заяви про видачу або продовження обмежувального припису, судді мають особливо враховувати що:
 - в порядку окремого провадження як виду непозовного цивільного судочинства, розглядаються цивільні справи про створення умов здійснення особою особистих немайнових чи

майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав (ч. 1 ст. 293 ЦПК України);

- з метою з'ясування обставин справи суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази (ч. 2 ст. 294 ЦПК);
 - справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених ЦПК України, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду (ч. 3 ст. 294 ЦПК України).
4. Так само при винесенні рішення про видачу або продовження обмежувального рішення, судді мають враховувати, що постраждала особа має право ініціювати розгляд адміністративної або кримінальної справи щодо самого випадку домашнього насильства, і відсутність відповідної адміністративної або кримінальної справи (або відповідного рішення) не має бути підставою відмови у видачі обмежувального припису. При застосуванні такого підходу судді мають орієнтуватись на положення ст. 53 Стамбульської конвенції, зокрема «обмежувальні приписи мають бути доступними незалежно від наявності іншого правового провадження або на додаток до нього» та п. 10 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», зокрема «постраждала особа має право на звернення до правоохоронних органів і суду з метою притягнення кривдників до відповідальності».
5. Захист постраждалих дітей від домашнього насильства (дітей, які зазнали насильства або стали свідками випадків домашнього насильства) має бути першочерговим пріоритетом та переважати над захистом батьківських прав особи, яка вчинює домашнє насильство. У першу чергу мають бути забезпечені інтереси та права дітей, а тільки потім – інтереси батьків. Так само судді мають враховувати той ризик, що кривдник може використовувати дітей, щоб мати доступ до постраждалої особи та продовжувати чинити домашнє насильство свідками якого будуть діти. У таких ситуаціях суд, враховуючи наявні ризики, може заборонити наближатись до місць навчання та частого відвідування дітей.
6. Так само захист постраждалої особи від домашнього насильства має бути першочерговим та переважати над захистом прав власності особи, яка вчиняє домашнє насильство.
7. Судді мають вільно орієнтуватись у індикаторах кожної форми домашнього насильства, а так само розуміти умови при яких вчинюється домашнє насильство (часто без жодних свідків). Так само

судді мають розуміти психологічні особливості постраждалої особи, поняття «цикл домашнього насильства» та те, що постраждала особа може мати «синдром набутої безпорадності». До прикладу: *«Суд погоджується з доводами заявника про те, що обставини здійснення заінтересованою особою відносно заявника психологічного насильства об'єктивно не передбачали присутності свідків та можливості фіксації нею протиправних дій кривдника, враховуючи обґрунтовані побоювання заявника, що такі її дії можуть спровокувати кривдника до більш радикальних та непередбачуваних дій, які можуть становити небезпеку її здоров'ю та життю»*¹⁸. Спричинення постраждалій особі психологічного насильства має бути достатнім для винесення обмежувального припису.

8. Суд має враховувати аргументи постраждалої особи у заяві про видачу та продовження обмежувального припису та не застосовувати занадто суворі «підходи» до надання заявником доказів, враховуючи ту обставину, що обмежувальний припис може бути винесений незалежно від наявності інших проваджень. Винесення судом обмежувального припису не є заходом притягнення кривдника до адміністративної або кримінальної відповідальності. Суд за власною ініціативою може витребувати докази, так само долучити до участі у справі у якості заінтересованих осіб представників органів державної влади та місцевого самоврядування, які можуть проінформувати суд про результати реагування на випадки домашнього насильства, особливо, якщо домашнє насильство носить систематичний характер. Судді мають чітко орієнтуватись який суб'єкт та за що відповідає у системі запобігання та протидії домашнього насильства та які документи може надати суду для прийняття обґрунтованого рішення.
9. Судді не мають відмовляти у винесенні або продовженні обмежувального припису з тієї підстави, що відомості про випадок домашнього насильства не внесено до Єдиного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, оскільки відповідний реєстр в Україні не створений та поки не діє.
10. Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису судді мають приймати на підставі оцінки ризиків. Відповідна оцінка ризиків для суддів має бути прийнята. Разом з тим, судді при прийнятті рішення про видачу або відмову у видачі обмежувального припису мають оцінювати: які форми домашнього насильства мали місце, чи були діти свідками домашнього насильства, які права та свободи постраждалої особи

в результаті домашнього насильства були порушені, чи зверталась постраждала особа до інших суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству та яка була їх реакція, чи розлучені кривдник та постраждала особа або перебувають у стадії розлучення, чи є у кривдника доступ до зброї. Так само судді відповідно до абз. 2 п. 5 розділу I «Загальні положення» Наказу Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 за № 369/180 «Про проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства», можуть використовувати результати оцінки ризиків вчинення домашнього насильства яку складають уповноважені працівники органів Національної поліції України. Відповідно до зазначеного наказу, така оцінка ризиків має складатись по кожному факту домашнього насильства на кожную постраждалу особу. Тому, є доцільність у витребуванні оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, яку складають уповноважені працівники органів Національної поліції України. Так само оцінювання випадку може здійснюватись і іншими суб'єктами (наприклад загальними та спеціалізованими службами підтримки). Тому важливим є обмін інформацією щодо оцінювання випадку між суб'єктами запобігання та протидії домашньому насильству.

11. Судді мають дотримуватись визначеного законодавством терміну розгляду заяви про видачу або продовження обмежувального припису, що складає 72 години. У разі неможливості розгляду заяви впродовж зазначеного терміну з незалежних від суду обставин, розглядати заяви у максимально короткі терміни, обов'язково дотримуючись принципу «невідкладного захисту» постраждалої особи.
12. Судді мають утримуватись від накладання фінансового тягаря на постраждалу особу, судові витрати, пов'язані з розглядом справи про видачу та продовження обмежувального припису мають відноситись на рахунок держави.
13. Судді обов'язково мають інформувати про своє рішення про видачу або продовження обмежувального припису уповноважену особу у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та орган Національної поліції України.
14. Приймаючи рішення, судді мають обов'язково зазначати строк, протягом якого буде діяти обмежувальний припис. Визначаючи строк, судді у першу чергу мають орієнтуватись на потреби постраждалої особи.

15. При розгляді справ про видачу та продовження обмежувального припису судді мають в інтересах постраждалої особи забезпечувати уникнення контакту між постраждалою особою та кривдником в приміщенні суду.
16. Внесення інформації за результатами розгляду справ про видачу обмежувальних приписів до Єдиного державного реєстру судових рішень має здійснюватись за коректними параметрами, що надасть можливість відслідковувати актуальну судову практику.
17. Є доцільним узагальнення даних щодо винесення та продовження суддями обмежувальних приписів, а так само судової практики щодо їх порушення з метою застосування суддями єдиних підходів до розгляду справ зазначеної категорії, що відповідає міжнародним стандартам та практиці ЄСПЛ.
18. Аналіз національної судової практики показав, що представники суддівського корпусу потребують підвищення кваліфікації щодо розгляду справ, що стосуються випадків домашнього насильства та насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, зокрема, справ про видачу та продовження обмежувального припису, що може бути забезпечено шляхом розроблення відповідних методичних рекомендацій та проведення систематичного навчання суддів.

Для працівників органів Національної поліції України:

19. Працівники органів Національної поліції України мають складати оцінку ризиків вчинення домашнього насильства за кожним фактом домашнього насильства на кожну постраждалу особу (у тому числі на дітей, які стали свідками домашнього насильства) та надавати відповідну оцінку ризиків суддям, особливо при розгляді ними адміністративних справ за ст. 173-2 КУпАП та інших справ, що стосуються випадків домашнього насильства.
20. Реагуючи на випадки домашнього насильства, працівники органів Національної поліції України не мають застосовувати на практиці спеціальний захід – офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, з огляду на те, що закон, яким було передбачено винесення відповідного спеціального заходу втратив чинність.
21. Працівники органів Національної поліції України мають здійснювати належний контроль за виконанням обмежувальних приписів, з

огляду на це, є необхідність у прийнятті інструкції, яка визначить чіткий алгоритм дій працівників органів Національної поліції України.

22. Аналіз національної судової практики показав, що представники органів Національної поліції України так само потребують підвищення кваліфікації у сфері протидії домашньому насильству, зокрема, реагуванні на випадки домашнього насильства, збиранні адміністративного матеріалу, взаємодії з іншими суб'єктами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, що може бути забезпечено шляхом розробленні відповідних методичних рекомендацій та систематичного навчання представників органів Національної поліції України.

Загальні коментарі

23. Органи опіки та піклування, захищаючи права та інтереси постраждалих дітей від домашнього насильства, мають обов'язково ініціювати винесення обмежувального припису у тих випадках, де один з батьків є кривдником, а інший ухиляється від активних дій щодо захисту прав та інтересів дітей. Така позиція відповідає ч. 7 ст. 20 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».
24. Особам, які подають заяву до суду про винесення або продовження обмежувального припису бажано звернутись за професійною юридичною допомогою. Так само варто враховувати, що постраждалі особи від домашнього насильства та діти, які перебувають у складних життєвих ситуаціях (у т.ч. ситуації домашнього насильства) мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, що включає в себе право на складання документів процесуального характеру та здійснення представництва у судах, органах державної влади та місцевого самоврядування.
25. Представників виконавчої служби (державних та приватних виконавців) варто включити до кола суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, що потребує змін до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Так само варто внести необхідні зміни «Про виконавче провадження», що забезпечить можливість виконання рішень судів про видачу та продовження обмежувальних приписів у примусовому порядку.

Примітки

1. Заінтересована особа, як сторона у справі – особа стосовно якої суд розглядає заяву про винесення або продовження обмежувального припису.
2. Суд так само може залучити представників органів державної влади та органів місцевого самоврядування, наприклад, представників органів національної поліції, прокуратури, соціальної служби, загальних та спеціалізованих служб підтримки, тощо, в межах їх компетенції у якості заінтересованих осіб до розгляду справ про видачу та продовження обмежувального припису та запитати про вжиті ними заходи, якщо мало місце попереду звернення до них від постраждалої особи.
3. Підхід до оцінки судом наданих доказів у справах про видачу та продовження обмежувального припису не має бути таким самим як у справах про притягнення кривдника до адміністративної та кримінальної відповідальності, оскільки винесення судом обмежувального припису не є заходом притягнення кривдника до адміністративної або кримінальної відповідальності, а має на меті гарантувати безпеку постраждалій особі на запобігти можливим випадкам домашнього насильства у майбутньому.
4. Лорі Манн, Тамара Бугаєць (2020), «Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства», Офіс Ради Європи. Доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/ukr-risk-assessment-final/16809eefb4>.
5. Рекомендація Rec(2002)5 Комітету Міністрів державам-членам, 30 квітня 2002, ст. 58(b). Доступно за посиланням: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900016805e2612.
6. Наприклад, ЄСПЛ посилався саме на цю рекомендацію при обґрунтуванні свого рішення у справі Volodina v. Russia (пункти 59–60), оскільки Російська Федерація ще не підписала та не ратифікувала Стамбульську конвенцію.
7. Одночасне вжиття термінів «обмежувальний припис» та «захисний припис» не означає, що Стамбульська конвенція передбачає не один, а два види приписів такого роду. Насправді, цим авторами Конвенції хотіли підкреслити, що в різних державах вживаються різні терміни на позначення такого роду приписів: «обмежувальний припис», «заборонний припис», «припис на виселення», «захисний припис», «судова заборона» тощо. Тож, поняття «обмежувальний припис чи захисний припис» в ст. 53 Стамбульської конвенції є всеохоплюючою категорією (Пояснювальна доповідь до Стамбульської конвенції, пункт 268).
8. Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, пункт 269. Доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/1680093d9e>.
9. Mapping the legislation and assessing the impact of Protection Orders in the European Member States, Suzan van der Aa, Johanna Niemi, Lorena Sosa et al. – Netherlands: Waolf Legal Publishers (WLP), 2015, с. 36. Доступно за посиланням: <http://poems-project.com/wp-content/uploads/2015/04/Intervict-Poems-digi-1.pdf>.

10. Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, пункти 270-274. Доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/1680093d9e>.
11. Там само, пункт 276.
12. Volodina v. Russia, Рішення № 41261/17, ЄСПЛ, 9 липня 2019, пункти 82, 88. Доступно за посиланням: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-194321%22>].
13. Там само, пункт 132.
14. Oruz v. Turkey, Рішення № 33401/02, ЄСПЛ, 9 червня 2009, пункти 69, 171, 174-175. Доступно за посиланням: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-92945%22>].
15. Там само, пункти 91, 192, 195-197.
16. Офіс Ради Європи, Огляд справ щодо домашнього насильства, с. 24-25. Доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/6098831-v1-legal-summaries-domestic-violence-help-ukr/1680907ab3>.
17. E.S. and others v. Slovakia, Рішення № 8227/04, ЄСПЛ, 15 вересня 2009, пункт 33. URL:<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-93955%22>].
18. Там само, пункт 43.
19. V v. the Republic of Moldova, Рішення № 61382/09, ЄСПЛ, 16 липня 2013, пункти 55, 57. Доступно за посиланням:<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122372>.
20. Kaluczka v. Hungary, Рішення № 57693/10, ЄСПЛ, 24 квітня 2012, пункти 17, 24-25. Доступно за посиланням: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-110452%22>].
21. Там само, пункти 61, 66.
22. Там само, пункт 64.
23. Там само, пункт 67.
24. Там само, пункт 68.
25. Talpis v. Italy, Рішення № 41237/14, ЄСПЛ, 2 березня 2017, пункти 113-117. Доступно за посиланням: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-171994%22>].
26. Talpis v. Italy, Рішення 41237/14, ЄСПЛ, 2 квітня 2017, пункти 121, 123-124. Доступно за посиланням: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-171994%22>].
27. Eremia v. the Republic of Moldova, Рішення № 3564/11, ЄСПЛ, 28 травня 2013, пункти 57, 62-65. Доступно за посиланням: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-119968%22>].
28. Там само, пункти 58, 61, 63.
29. Там само, пункти 76-79.
30. Mudric v. the Republic of Moldova, Рішення № 74839/10, ЄСПЛ, 16 липня 2013, пункти 51-52. Доступно за посиланням: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-122375%22>].
31. Там само, пункт 53.
32. Офіс Ради Європи, Огляд справ щодо домашнього насильства, с. 22. Доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/6098831-v1-legal-summaries-domestic-violence-help-ukr/1680907ab3>.
33. Там само, с. 26
34. Mohamed Hasan v. Norway, Рішення № 27496/15, ЄСПЛ, 26 квітня 2018, пункт 20. Доступно за посиланням: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-182450%22>].
35. Справи: 513/954/18, 137/299/19,127/12230/19, 142/492/18, 145/308/18, 148/535/19, 125/863/18, 158/201/18, 161/1364/19, 155/664/19, 211/1868/19, 175/4666/18, 264/1307/19, 219/6154/19 286/1561/19, 288/1627/18, 276/412/19, 308/2785/19, 308/3153/19, 299/3476/18, 336/3551/18, 314/1905/19, 337/2159/18, 345/346/19, 349/802/19, 754/6995/19, 752/8834/18, 381/2435/19, 372/3856/18, 404/4157/19, 385/1813/18, 398/4663/18, 398/1018/19, 398/2220/19, 425/1590/18, 425/1633/19, 415/1012/18 463/1532/19, 466/5602/18, 463/3989/19 486/1354/19, 486/681/19, 488/5713/18, 473/3766/18, 495/1307/19, 545/2048/19, 526/1021/19, 569/14008,

- 557/371/19, 569/5982/19, 557/849/19, 562/1115/18, 577/1409/19, 580/1788/19, 591/4958/19, 603/691/18, 607/18626/19, 610/2390/19, 644/3570/18, 766/7353/19, 664/2019/19, 683/3050/18, 683/2010/19, 674/416/19, 673/1855/18, 713/462/18, 715/123/19, 713/1939/18, 716/414/18, 713/1811/18 740/2699/19, 739/1951/18
36. Справи: 209/2103/19, 753/7157/19, 753/22098/18, 509/3381/19, 522/7058/19, 643/8094/18, 644/1682/18, 621/1310/19, 152/1525/18, 159/2124/19, 161/7992/19, 159/2124/19, 199/1538/19, 199/4766/19, 201/5088/19, 263/7259/19, 234/8496/19, 263/2677/19, 234/333/19, 219/5704/19, 234/10614/19, 285/3429/18, 286/4542/18, 308/1843/19, 308/13908/18, 299/884/19, 308/7488/18, 308/4431/19, 308/11661/18, 323/256/18, 335/5597/19, 345/2789/18, 352/1426/19, 342/170/19, 760/21891/19, 752/4527/19, 752/909/18, 359/7771/18, 359/9481/18, 369/5735/19, 398/3394/18, 404/5203/19, 409/900/19, 464/2984/19, 444/2095/19, 484/446/18, 522/513/19, 521/16449/18, 495/4667/19, 541/1659/18, 553/222/19, 524/9907/18, 570/2465/19, 562/1253/19, 591/4689/19, 577/2723/18, 592/12434/18, 575/1580/18, 574/683/18, 607/4966/18, 607/17680/19, 607/10122/19, 640/15819/19, 640/10352/18, 643/7596/19, 766/15528/19, 766/13370/18, 766/2329/19, 686/15971/19, 712/9994/19, 712/15465/18, 697/783/19 718/1478/19, 713/2329/18 740/3820/19, 740/4052/18.
37. Справи: 495/4023/19, 520/3921/18, 646/2662/18, 643/9806/18, 644/6059/18, 753/2368/18, 753/3252/18, 756/8525/18, 127/27032/18, 127/15203/19, 127/23099/18, 165/2118/18, 159/5880/18, 161/5252/19, 154/1814/19, 161/19627/18, 202/2097/19, 182/2625/19, 201/6894/19, 215/3346/19, 199/1242/18, 264/6635/18, 264/2312/19, 296/5787/18, 296/4636/19, 279/4316/18, 285/2651/19, 279/665/19, 308/14937/18, 323/1891/19, 329/583/19, 334/1163/19, 314/125319, 320/2786/19, 344/318/18, 344/2855/18, 344/5683/19, 349/551/19, 755/7150/19, 756/702/18, 758/13793/18, 754/17447/18, 752/5633/19, 360/92/19, 359/500/19, 369/5450/18, 381/4615/18, 361/974/19, 444/796/19, 462/2318/18, 454/1772/19, 464/846/19, 489/690/18, 478/1191/19, 488/1524/19, 489/6391/18, 489/5972/18, 522/4911/19, 520/14748/18, 522/9972/19, 496/3088/19, 523/12454/19, 525/875/18, 525/873/18, 539/132/18, 539/874/19, 531/305/18, 569/4501/19, 569/2897/19, 562/1116/18, 588/1134/17, 588/720/18, 607/16340/18, 607/4523/19, 607/1842/18, 607/5571/18, 607/15990/18, 635/9384/18, 641/7592/18, 635/2716/19, 644/1532/19, 640/23804/18, 766/22354/18, 766/14799/19, 766/5192/19, 766/2639/19, 766/21341/18, 683/2515/18, 676/4511/18, 686/19520/19, 686/23964/18, 683/1068/19, 712/468/19, 712/524/19, 711/4168/19, 712/3771/18, 713/730/18, 725/4623/18, 718/620/19, 751/5572/18, 735/67/19, 199/3840/19
38. Додаток 10 до Постанови КМУ «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» від 24 вересня 2008 р. № 866 (в редакції постанови КМУ від 1 червня 2020 року № 585).
39. Відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України від 13.07.2018 за № 1005.
40. Офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, як спеціальний захід діяв відповідно до ст. 10 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї». Наразі даний закон втратив чинність, тому застосування офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї є безпідставним. Разом з тим, Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї» від 07.09.2009 за № 3131/386, яким затверджена сама форма офіційного попередження, не скасований.
41. Відповідно до Наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства

в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї» від 07.09.2009 за № 3131/386, який був прийнятий на виконання Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», який наразі втратив свою чинність.

42. Відповідно до п.п 20, 22 Постанови КМУ № 658, такими уповноваженими особами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є: районні, районні у м. Києві і Севастополі держадміністрації, виконавчі органи рад об'єднаних територіальних громад, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, виконавчі органи сільських, селищних рад.
43. Справи: 640/10352/18, 452/317/19, 154/3423/18, 464/846/19, 349/551/19, 489/6391/18, 752/909/18, 489/7690/18, 569/5982/19, 756/8949/18, 314/1253/19, 752/25278/18, 553/222/19, 607/10122/19, 372/3856/18, 635/9384/18, 308/3153/19, 760/17770/19, 466/5187/18, 336/992/18, 154/258/19, 562/1116/18, 489/5972/18, 464/1302/19, 753/13624/18, 444/3602/18, 541/1659/18, 522/13440/18, 753/23624/18, 154/1692/19, 623/2265/19, 372/2750/18, 336/3551/18, 509/2216/18, 264/2312/19, 754/6995/19, 756/16949/18, 359/500/19, 159/5332/18, 752/18741/18, 607/12573/18, 539/874/19, 757/15627/18, 683/1036/19, 415/1020/18.
44. Справи: 756/2072/18, 462/2318/18, 363/3496, 531/1305/18, 541/1659/18.
45. Вживається у цивільних справах позовного провадження, а не окремого провадження.
46. «домашнє насильство»
47. «постраждала від домашнього насильства»
48. «Дослідженням наданих заявницею доказів встановлено, що доводи заяви не знайшли свого підтвердження. Дійсно убачається наявність конфлікту між сторонами, відсутність бажання знайти компроміс та домовитись з певних сімейних питань. В теперішній час, коли подружжя перебуває у стадії розривання шлюбу, проти якого заперечує чоловік, він з метою збереження сім'ї, намагається спілкуватися з дружиною, яка не бажає іти на контакт і вважає його способи налагодити стосунки, як прояв насильства в сім'ї. Суд, аналізуючи докази притягнення ОСОБА_2 до адміністративної відповідальності, звертає увагу на те, що ці факти мали місце вже після звернення заявниці до суду із позовом про розривання шлюбу. При цьому, маючи малолітніх дітей, які постійно проживають із заявницею, вона ніяк не посилається на те, яким чином такі конфлікти впливають на їх життя та виховання, а мотивує тільки побоюваннями за свою безпеку. Виходячи з наведеного суд не знаходить підстав для задоволення заяви ОСОБА_3 про видачу обмежувального припису» - рішення Іллічівського районного суду Донецької області від 04.06.2019, справа № 264/2312/19.
49. Рішення Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 24.05.2019, справа №201/5088/19.
50. Рішення Соснівського районного суду м. Черкас від 02.07.2019, справа № 712/524/19 [варто зазначити що у відповідній справі була призначена судово-медична експертиза, що вплинуло на строк розгляду заяви про видачу обмежувального припису судом].
51. Рішення Старокосятинівського районного суду Хмельницької області від 22.04.2019, Справа № 638/1068/19.
52. «У судовому засіданні не доведено факти домашнього насильства у вигляді психологічного та фізичного насильства з боку ОСОБА_3 у відношенні до заявника на даний час, оскільки листи Шевченківського ВП ГУПН у Львівській області про проведення з ОСОБА_3 бесіди профілактичного характеру датовані липнем, серпнем та вереснем 2018 року, а постанова Шевченківського районного суду м. Львова про притягнення ОСОБА_3 до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 173² КУпАП – 27 грудня 2018 року, щодо долученого заявником акту оцінки потреб сім'ї та актом з'ясування обставин вчинення насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення від 31.01.2019, які складені членами комісії Львівського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, то вони підтверджують обставини щодо наявності конфлікту між подружжям ОСОБА_3 через ревності ОСОБА_3 до дружини і розподілу житла» - рішення Шевченківського районного суду м. Львова від 23.04.2019, справа № 466/1555/19.

53. «При цьому суд розуміє існування між сторонами неприязних відносин, що навіть вбачається від їх спілкування в судових засіданнях, і в такій ситуації суд допускає, що вказані фактори впливають на психоемоційний стан дитини. Однак дані суперечки не повинні йти на шкоду інтересам дитини і можуть лише свідчити про неправильну поведінку ОСОБА_4 по відношенню до дитини і ніяк не свідчать про необхідність видачі щодо нього обмежувального припису. [...] Відмовити у задоволенні заяви ОСОБА_1, яка діє в інтересах ОСОБА_7, заінтересована особа ОСОБА_4, служба у справах неповнолітніх та дітей Тернопільської міської ради про видачу обмежувального припису. Попередити ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_2, уродженця ІНФОРМАЦІЯ_3, про необхідність змінити ставлення до виховання дочки ОСОБА_7, ІНФОРМАЦІЯ_1, і покласти на службу у справах неповнолітній та дітей Тернопільської міської ради, як орган опіки та піклування контроль за поведінкою ОСОБА_4 щодо виховання дочки ОСОБА_7». – рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 05.04.2018, справа № 607/5571/18.
54. Рішення Корольовського районного суду м. Житомира від 26.06.2018, справа № 296/5787/18; рішення Залізничного районного суду м. Львова від 05.05.2018, справа № 462/2318/18.
55. Рішенням Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області від 29.11.2018 у справі № 389/3394/18 суд не задовольнив вимогу заявника наблизитися на відстань ближче 100 метрів до дитячого садка, який є місцем частого відвідування постраждалою особою, враховуючи ту обставину, що дитячий садок є громадським місцем і при цьому заявницею не підтверджено належними доказами те, що її син відвідує зазначений заклад.
56. Рішення Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 06.06.2019, справа № 335/5597/19.
57. Рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 04.07.2019, справа № 607/10122/19; рішення Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпропетровська від 01.03.2019, справа № 199/1538/19; рішення Полтавського районного суду Полтавської області від 23.08.2019, справа № 545/2048/19.
58. Особливо, якщо відомості внесені до ЄРДР щодо невстановленої особи [навіть, якщо це підозра щодо розбещення дитини] – рішення Комінтерівського районного суду м. Харкова від 01.11.2018, справа № 641/7592/18; рішення Коростенського міськрайонного суду Житомирської області від 11.02.2019, справа № 279/665/19; рішення Соснівського районного суду м. Черкаси від 15.08.2018, справа № 712/3771/18; рішення Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 13.11.2018, справа № 159/5880/18.
59. «Відсутній головний доказ для такої категорії справ – вирок чи постановою (рішення) суду, яке набрало законної сили про те, що ОСОБА_2 вчинив домашнє насильство і його вина в цьому доведена в ході судового провадження» - рішення Фастівського міськрайонного суду Київської області від 10.01.2019, справа № 381/4615/18.
60. Рішення Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 08.08.2019, справа № 740/3820/19; рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 22.03.2019, справа № 766/5192/19.
61. «Процесуальне законодавство передбачає, що обставини цивільних справ з'ясовуються судом на засадах змагальності, в меж заявлених вимог і на підставі наданих сторонами доказів. Щодо обов'язку доказування і подання доказів, то кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається, як на підставу своїх вимог та заперечень» - рішення Здобунівського районного суду Рівненської області від 14.11.2018, справа № 562/1115/18.
62. Рішення Вінницького міського суду Вінницької області від 04.07.2019, справа № 127/15203/19.
63. Рішення Чернігівського районного суду Запорізької області від 29.08.2019, справа № 329/583/19. [Варто зазначити, що відповідна норма має бути застосована до цивільних проваджень у рамках позовного провадження, однак не в рамках окремого провадження].

64. «Судом не можуть бути взяті до уваги як належний та допустимий доказ фотофайли та звукові файли, оскільки в судовому засіданні не можлива ідентифікація голосів осіб, що зафіксовані на звукових доріжках, а відповідач наполягає на тому, що це не його голос» - рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 01.08.2019, справа № 766/14799/19; «Подані суду до заяви на підтвердження доводів заявника світлин та аудіо запис від копіюваний на CD диск, суд не може взяти до уваги, оскільки вони не отримані у відповідності до вимог ЦПК України» - рішення Нововолинського міського суду Волинської області від 24.09.2018, справа № 7165/2118/18.
65. Рішення Лубленського міськрайонного суду Полтавської області від 20.03.2019, справа № 539/874/19.
66. «... винесення офіційного попередження вказаним законом [Законом «Про запобігання та протидію домашнього насильства»] не передбачено ...» - рішення Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області від 12.01.2018, справа № 344/318/18.
67. Наказ «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» № 369/180 від 13.03.2019.
68. Рішення Казанківського районного суду Миколаївської області від 29.07.2019, справа № 478/1191/19.
69. Так, відповідно до ст. 16 Закону № 2229-VIII передбачено створення відповідного реєстру. Так само, 20.03.2019 була прийнята постанова КМУ № 234«Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі». Однак, відповідного реєстру станом на день ухвалення рішень судів не створено.
70. «ОСОБА_1 не надано доказів щодо підстав внесення до Єдиного державного реєстру якихось випадків вчинення ОСОБА_2, ОСОБА_3 домашнього насильства щодо неї» - рішення Київського районного суду м. Одеси від 12.10.2018, справа № 520/14748/18; рішення Вижицького районного суду Чернівецької області від 27.04.2018, справа № 713/730/18; рішення Тростянецького районного суду Сумської області від 03.11.2018, справа № 588/1134/17; рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 01.04.2019, справа № 161/5252/19.
71. «Стороною заявника не надано суду належних та допустимих доказів вчинення ОСОБА_2 домашнього насильства на час звернення до суду відносно ОСОБА_3, а отже і не доведено, що ОСОБА_» є кривдником відносно дружини» - рішення Нововолинського міського суду Волинської області від 24.09.2018, справа № 7165/2118/18.
72. Рішення Першотравневого районного суду м. Чернівці від 06.09.2018, справа № 725/4623/18.
73. Рішення Охтирського районного суду Запорізької області від 19.07.2019, справа № 323/1891/19.і
74. Рішення Деснянського районного суду м. Києва від 5.02.2019, справа № 754/17447/18.
75. «За таких обставин, суд вважає обґрунтованим ризик можливого вчинення ОСОБА_2 в майбутньому домашнього насильства щодо заявника та її малолітнього сина, а тому вони, як жертви домашнього насильства потребують захисту з боку держави. З огляду на наведене та з ціллю недопущення повторного травмування дитини, суд дійшов висновку про обґрунтованість заяви та необхідність видачі обмежувального припису із запропонованими заявником заходами тимчасового обмеження прав заінтересованої особи. Саме таке тимчасове обмеження прав кривдника сприятиме запобіганню психологічному та фізичному насильству, відповідатиме меті цих заходів та буде спів мірним вчиненню протиправному діянню» - рішення Монастирського районного суду Тернопільської області від 28.09.2018, справа № 603/691/18.
76. Рішення Южноукраїнського міського суду Миколаївської області від 22.04.209, справа № 486/681/19.

77. «Зважаючи на непорушність принципу права власності, суд не може заборонити власнику квартири наблизитися до неї та входити до неї» - Рішення Подільського районного суду м. Києва від 31.10.2018, справа № 758/13793/18; «приймаючи до уваги, що ухвалення обмежувального напису не може замінювати встановлений чинним законодавством порядок виселення особи з житлового приміщення чи зняття її з реєстрації місця проживання, суд приходять до висновку про передчасність заявлених вимог в частині встановлення заборони ОСОБА_2 перебувати в місці постійного проживання з ОСОБА_1 та наблизитися до неї на відстань 50 м., оскільки наявність не вирішення вищенаведених обставин позбавляє суд встановити обмеження в цій частині» - рішення Київського районного суду м. Харкова від 12.08.2019, справа № 640/15819/18; «Виходячи з обраного заявником способу захисту, суд не вбачає за можливе застосування до ОСОБА_2 визначених заявником заходів тимчасового обмеження прав кривдника, які безпосередньо спрямовані на обмеження його прав, як власника квартири, чим позбавить права на вільний доступ до житла, яке є єдиним місцем проживання» - рішення Корольовського районного суду м. Житомира від 19.06.2019, справа № 296/4636/19.
78. Рішення Кіровоградського районного суду м. Кіровограда від 09.08.2019, справа № 404/5203/19.
79. Рішення Путивльського районного суду Сумської області від 20.08.2018, справа № 574/683/18.
80. «Суд приходять до переконання, що покладення на ОСОБА_3 таких обов'язків, про які заявник зазначає у заяві про видачу обмежувального припису, не зможе забезпечити захист малолітньої дитини від психологічного насильства, призведе лише до загострення конфлікту між заявником та ОСОБА_3» - рішення Новгород-Волинського міськрайонного суду Житомирської області від 02.08.2019, справа № 285/2651/19.
81. «За таких обставин, враховуючи вік малолітнього ОСОБА_4 ІНФОРМАЦІЯ_2, те, що він проживає разом з матір'ю ОСОБА_1 і став свідком вчинення відносно неї батьком ОСОБА_3 фізичного насильства, у найкращих інтересах дитини буде забезпечення її розвитку у безпечному, спокійному та стійкому середовищі, а тому з метою запобігання протидії психологічному насильству, що мав місце з боку заінтересованої особи, суд приходять до висновку про необхідність вжиття заходів тимчасового обмеження прав ОСОБА_3» - рішення Калуського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 23.07.2018, справа № 345/2789/18.
82. Рішення Літинського районного суду Вінницької області від 12.03.2019, справа № 137/299/19, рішення Барського районного суду Вінницької області від 08.05.2019, справа № 125/863/19, рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 31.01.2019, справа № 308/13908/18, рішення Тиврівського районного суду Вінницької області від 28.02.2018 року, справа № 145/308/18, рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 21.03.2019, справа № 308/2785/19, рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 30.05.2019, справа № 308/5131/19.
83. Рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 10.07.2018, справа № 308/7488/18, Рішення Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 25.04.2019, справа № 308/4431/19.
84. Рішення Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 10.10.2018, справа № 740/4695/18.
85. Привильно вживати термінологію: «заявник», «заінтересована особа», «домашнє насильство», «постраждала».
86. «Стягнути з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_3 судовий збір за подання апеляційної скарги в сумі 1057 грн. 20 коп.» - постанова Харківського апеляційного суду від 23.10.2018, справа № 640/10352/18.

87. Постанова Львівського апеляційного суду від 30.05.2019, справа № 452/317/19; постанова Київського апеляційного суду від 04.09.2019, справа № 760/17770/19; постанова Київського апеляційного суду від 13.03.2019, справа № 753/23624/18; постанова Волинського апеляційного суду від 15.08.2019, справа № 154/1692/19.
88. «Крім того, оскаржуваним судовим рішенням було заборонено ОСОБА_3 заходити і перебувати в квартирі АДРЕСА_1, строком на 3 (три) місяці. Однак, судом не було враховано, що вказана квартира також належить на праві спільної сумісної власності подружжя, тобто і ОСОБА_3 і там проживають його рідні діти, у зв'язку з чим ОСОБА_3 приходить до квартири, щоб забрати дітей або привести їх додому після проведення з ними сумісного часу. Однак судовим рішенням ОСОБА_5 обмежений у спілкуванні зі своїми дітьми за місцем постійного проживання, що є безпідставним порушенням його прав, а також прав дітей на спілкування з батьком, а тому є недопустимим» – Постанова Апеляційного суду Одеської області від 13.11.2018, справа № 509/2216/18.
89. Постанова Хмельницького апеляційного суду від 27.06.2019, справа № 683/1036/19.
90. Постанова Волинського апеляційного суду від 21.01.2019, справа № 154/3423/18.
91. Постанова Закарпатського апеляційного суду від 11.07.2019, справа № 308/3153/19.
92. Постанова Київського апеляційного суду від 01.11.2018, справа № 753/13624/18.
93. Постанова Львівського апеляційного суду від 02.05.2019, справа № 466/5187/18.
94. Постанова Львівського апеляційного суду від 02.09.2019, справа № 464/846/19, постанова Миколаївського апеляційного суду від 29.01.2019, справа № 489/7690/18.
95. Постанова Київського апеляційного суду від 17.01.2019, справа № 372\2750\18; постанова Запорізького апеляційного суду від 18.12.2018, справа № 336/3551/18.
96. «Сам факт неодноразового звернення ОСОБА_1 до правоохоронних органів, з підстав вчинення відносно неї домашнього психологічного насильства та доказів того що ОСОБА_3 проходив курс лікування щодо алкогольного сп'яніння, свідчить про наявність тривалого конфлікту між заявником та заінтересованою особою, але не підтверджує факт того, що ОСОБА_3 вчинив по відношенню до заявника домашнє психологічне насильство, що є необхідною умовою для можливості застосування судом до відповідної особи спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству, які визначені Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» - постанова Харківського апеляційного суду від 21.03.2019, справа № 635/9384/18.
97. Постанова Полтавського апеляційного суду від 01.04.2019, справа № 553/222/19.
98. Постанова Київського апеляційного суду від 12.03.2019, справа № 372/3856/18.
99. Постанова Волинського апеляційного суду від 26.03.2019, справа № 154/258/19.
100. Постанова Львівського апеляційного суду від 11.04.2019, справа № 444/3602/18.
101. Постанова Харківського апеляційного суду від 24.09.2019, справа № 623/2265/19.
102. Постанова Полтавського апеляційного суду від 29.05.2019, справа № 539/874/19.
103. «Міра, до якої суд має виконати обов'язок щодо обґрунтування рішення, може бути різною залежно від характеру рішення (справа «Серявін та інші проти України» від 10 лютого 2010 року)» – Постанова Івано-Франківського апеляційного суду від 04.07.2019, справа № 349/551/19.
104. Постанова Київського апеляційного суду від 08.05.2019, справа № 752/909/18.
105. Постанова Рівненського апеляційного суду від 25.07.2019, справа № 569/5982/19, постанова Тернопільського апеляційного суду від 10.09.2019, справа № 607/10122/19, постанова Рівненського апеляційного суду від 14.11.2018, справа № 562/1116/18.
106. Постанова Київського апеляційного суду від 28.11.2018, справа № 756/8949/18.
107. Постанова Запорізького апеляційного суду від 06.07.2019, справа № 314/1253/19.
108. Постанова Апеляційного суду Запорізької області від 02.08.2018, справа № 336/992/18.
109. Постанова Донецького апеляційного суду від 28.08.2019, справа № 264/2312/19.
110. Рішення Оболонського районного суду м. Києва від 22.02.2018, справа № 756/2072/18

111. Рішення Апеляційного районного суду м. Києві від 29.03.2018 року, справа № 756/2072/18
112. Постанова Дніпропетровського районного суду м. Києві від 07.12.2017, справа № 755/15109/17
113. До прикладу: відповідно до аналізу судової практики за ст. 173-2 КУпАП у м. Кривий Ріг (Дніпропетровської області) за січень-лютий 2020 року, лише у 46 % адміністративних протоколів за ст. 1732 КУпАП судді приймають рішення по суті та накладають адміністративне стягнення на кривдника; у 27 % справ адміністративні протоколи направляється на доопрацювання доопрацювання у зв'язку з: недоліками оформлення адміністративних протоколів (21 %), незабезпечення явки кривдника (30 %), незабезпечення приводу кривдника (49%); у 14 % справ судді звільняють кривдника від адміністративної відповідальності у зв'язку із малозначністю діяння, обмежившись усним зауваженням; 12 % адміністративних справ закривається, з яких: 27 % справ суд закрив справу за відсутністю складу адміністративного правопорушення, 68 % справ були закриті у зв'язку з закінченням строків давності, 5 % справ було закрито у зв'язку із смертю кривдника.
114. Рішення Залізничного районного суду м. Львова від 05.05.2018, справа № 462/2318/18.
115. Там само.
116. Постанова Вишгородського районного суду Київської області від 27.06.2018, справа № 363/2398/18.
117. Відповідно до п. 4 та 14 ч. 1 ст. 1 Закону № 2229-VIII «економічне насильство» - форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру; «психологічне насильство» - форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.
118. Рішення Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 01.08.2019, справа № 352/1426/19.

Додатки

Додаток 1. Загальна кількість ухвалених судових рішень судів першої інстанції з січня 2018 року по серпень 2019 року по кожній області, що стали предметом аналізу в ході дослідження:

Назва області	Задоволено у повному обсязі	Задоволено частково	Відмовлено	Всього
Вінницька	8	1	3	12
Волинська	13	7	9	29
Дніпропетровська	12	13	15	40
Донецька	2	9	2	13
Житомирська	8	7	11	26
Закарпатська	3	12	1	16
Запорізька	9	5	7	21
Івано-Франківська	5	4	5	14
Київська	9	8	20	37
Кіровоградська	5	1	0	6
Луганська	3	1	0	4
Львівська	15	8	15	38
Миколаївська	6	1	8	15
Одеська	16	10	21	47
Полтавська	13	9	6	28
Рівненська	6	4	2	12
Сумська	3	5	2	10
Тернопільська	5	3	7	15
Харківська	14	12	9	35
Херсонська	4	9	6	19
Хмельницька	13	1	6	20
Черкаська	0	3	4	7
Чернівецька	5	3	3	11
Чернігівська	2	2	3	7
м. Київ	18	23	45	86
			Всього:	568

Додаток 2. Результати інтерв'ю суддів

Опитування пройшли 13 суддів (7 жінок, 5 чоловіків).

Всі опитані судді працюють у суді першої інстанції.

Стаж суддів:

4-6 років – 1 суддя 7-10 років – 5 суддів більше 10 років – 7 суддів

Серед складнощів, які виникають при розгляді заяв про видачу обмежувального припису, судді відмітили наступні:

- дотримання строків розгляду. На думку суддів це пояснюється терміном розгляду заяви про видачу обмежувального припису 72 години, і рядом процесуальних дій, які потрібно провести в ці 72 години;
- витребування доказів;
- належність та допустимість доказів (відзначено 2 суддями);
- належне повідомлення кривдника в стислий термін (відзначено 2 суддями); даний виклик співвідноситься з строком розгляду заяви в межах 72 годин, що досить часто унеможливується саме належним повідомленням кривдника;
- неможливість кривдника-власника житла заходити та користуватись своєю власністю (даний аспект зазначався у випадках, якщо майно належить виключно кривднику);
- можливість зловживань зі сторони постраждалої особи встановленням обмежень.

При проведенні оцінки ризиків судді звертали першочергову увагу на такі обставини та докази:

- настання психологічних та фізичних наслідків, їх підтвердження належними доказами;
- пояснення постраждалої особи, обставини події;
- притягнення кривдника до відповідальності за вчинення домашнього насильства;
- чи були присутні діти при вчиненні домашнього насильства;
- важливість оцінки рівня ризику, що загрожує постраждалій особі, з метою виключення зловживання своїми правами з її сторони.

Всі 13 опитаних суддів відзначили, що вважають обмежувальний припис ефективним спеціальним заходом запобігання і протидії домашньому насильству, але таким який потребує ґрунтовного підходу до його застосування. При цьому деякі із суддів висловили наступні застереження:

- обмежувальний припис є ефективним спеціальним заходом запобігання і протидії домашньому насильству, однак лише у випадках, коли він виконується, а на сьогоднішній день відсутній механізм примусового виконання рішення суду про видачу обмежувального припису.
- для більшої ефективності обмежувальних приписів необхідно визначити органи, відповідальні за перевірку його дотримання та прописати відповідний алгоритм;
- окрім протидії домашньому насильству, обмежувальний припис також є дієвим заходом захисту прав жінки, чоловіка, охорони життя особи та безпеки сім'ї.

В результаті проведеного опитування можна зробити наступні висновки.

- Всі судді без виключення вважають обмежувальний припис ефективним спеціальним заходом запобігання і протидії домашньому насильству.
- Найбільшими складнощами, які виникають при розгляді цієї категорії справ, є встановлення належності та допустимості доказів, повідомлення кривдника в стислий термін, дотримання строків розгляду та витребування доказів. Також спостерігається проблема недостатнього розуміння окремими суддями правової природи обмежувального припису в першу чергу як засобу захисту постраждалої особи, а не обмеження прав кривдника, що виражається в занепокоєності щодо того, що видача обмежувального припису може призвести до порушення майнових прав кривдника.
- Судді в цілому правильно оцінюють обставини та аргументам, що підлягають врахуванню при оцінці ризиків, зазначаючи серед них настання психологічних та фізичних наслідків для постраждалої особи, присутність дітей при вчиненні домашнього насильства, пояснення постраждалої особи.
- Також судді в цілому досить критично оцінюють дієвість обмежувального припису як спеціального заходу запобігання і протидії домашньому насильству, відзначаючи важливість практичного забезпечення його виконання, необхідність визначення для цього відповідальних органів тощо.
- Насамкінець, варто відмітити тенденцію певної недовіри суддів до постраждалої особи, адже кілька суддів відзначили можливість зловживань з її сторони. Однак відповідні твердження суддів не спирались на особисту практику суддів з розгляду ними заяв про видачу обмежувальних приписів.

Додаток 3. Список рішень ЄСПЛ, що стосуються справ домашнього насильства

1. «Контрова проти Словаччини» (Kontrová c. Slovaquie) – 7510/04. Рішення від 3 жовтня 2007 року.
2. «Бранко Томашич та інші проти Хорватії» (Branko Tomašić and Others v. Croatia) – 46598/06. Рішення від 15 січня 2009 року.
3. «Опуз проти Туреччини» (Opuz v. Turkey) – 33401/02. Рішення від 9 червня 2009 року.
4. «Є.С. та інші проти Словаччини» (E.S. and Others v. Slovakia) – 8227/04. Рішення від 15 вересня 2009 року.
5. «Н. проти Швеції» (N. v. Sweden) – 23505/09. Рішення від 20 липня 2010 року.
6. «А. проти Хорватії» (A. v. Croatia) – 55164/08. Рішення від 14 жовтня 2010 року.
7. «Гайдуова проти Словаччини» (Hajduová v. Slovakia) – 2660/03. Рішення від 30 листопада 2010 року.
8. «Е.М. проти Румунії» (E.M. v. Romania) – 43994/05. Рішення від 30 жовтня 2012 року.
9. «Валюлієне проти Литви» (Valiulienė v. Lithuania) – 33234/07. Рішення від 26 березня 2013 року.
10. «Еремія проти Республіки Молдова» (Eremia v. the Republic of Moldova) – 3564/11. Рішення від 28 травня 2013 року.
11. «Дживек проти Туреччини» (Civek v. Turkey) – 55354/11. Рішення від 23 лютого 2016 року.
12. «М.Дж. проти Туреччини» (M.G. v. Turkey) – 646/10. Рішення від 22 березня 2016 року.
13. «Халіме Кіліч проти Туреччини» (Halime Kılıç v. Turkey) – 63034/11. Рішення від 28 червня 2016 року.
14. «Белшан проти Румунії» (Bălșan v. Romania) – 49645/09. Рішення від 23 травня 2017 року.
15. «Талпіс проти Італії» (Talpis v. Italy) – 41237/14. Рішення від 2 березня 2017 року.
16. «Д.М.Д. проти Румунії» (D.M.D. v. Romania) – 23022/13. Рішення від 3 жовтня 2017 року.
17. «Й.К. проти Сполученого Королівства» (Y.C. v. the United Kingdom) – 4547/10. Рішення від 13 березня 2012 року.
18. «Д.М.Д. проти Румунії» (D.M.D. v. Romania) – 23022/13. Рішення від 3 жовтня 2017 року.
19. «Мохамед Хасан проти Норвегії» (Mohamed Hasan v. Norway) – 27496/15. Рішення від 26 квітня 2018 року.
20. «Володіна проти Росії» (Volodina v. Russia) – 41261/17. Рішення від 9 липня 2019 року.

Більш детальніший опис рішень ЄСПЛ за посиланням: <https://rm.coe.int/6098831-v1-legal-summaries-domestic-violence-help-ukr/1680907ab3>

Список використаних джерел

B v. the Republic of Moldova, Рішення ЄСПЛ № 61382/09 від 16 липня 2013 року.

E.S. and others v. Slovakia, Рішення ЄСПЛ № 8227/04 від 15 вересня 2009 року.

Eremia v. the Republic of Moldova, Рішення ЄСПЛ № 3564/11 від 28 травня 2013 року.

Kaluczka v. Hungary, Рішення ЄСПЛ № 57693/10 від 24 квітня 2012 року.

Mapping the legislation and assessing the impact of Protection Orders in the European Member States, Suzan van der Aa, Johanna Niemi, Lorena Sosa et al. – Netherlands: Waolf Legal Publishers (WLP), 2015.

Mohamed Hasan v. Norway, Рішення ЄСПЛ № 27496/15 від 28 квітня 2018 року.

Mudric v. The Republic of Moldova, Рішення ЄСПЛ № 74839/10 від 16 липня 2013 року.

Oruz v. Turkey, Рішення ЄСПЛ № 33401/02 від 09 червня 2009 року.

Talpis v. Italy, Рішення ЄСПЛ № 41237/14 від 02 березня 2017 року.

Volodina v. Russia, Рішення ЄСПЛ № 41261/17 від 09 липня 2019 року.

Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, Офіс Ради Європи, 2011.

Рекомендація Rec(2002)5 Комітету Міністрів державам-членам від 30 квітня 2002.

Стандарти й методика оцінки ризиків для різних зацікавлених сторін в Україні: подальші кроки реалізації міжнародних стандартів щодо гарантування безпеки постраждалих від насильства стосовно жінок та домашнього насильства, Лорі Манн, Тамара Бугаєць. – Офіс Ради Європи, 2020.

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона включає в себе 47 держав-членів, 28 з яких є членами Європейського союзу. Усі держави-члени Ради Європи підписали Європейську конвенцію з прав людини – договір, спрямований на захист прав людини, демократії та верховенства закону. Європейський суд з прав людини контролює здійснення Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE